

PHD ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

HERKE CSONGOR

AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁS
ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEI

PÉCS, 2001.

1. A kitűzött tudományos feladat, a kutatási téma rövid összefoglalása

Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának jogerős bírói ítélet előtti tartós megvonásával járó kényszerintézkedés, amelyet a bíróság az eljárás eredményességének biztosítása vagy újabb bűncselekmény elkövetésének megakadályozása céljából rendelhet el. Meg kell különböztetni tehát a szabadságvesztéstől, amely szintén a személyi szabadság tartós elvonása, de már jogerős bírói ítélet után. Ezért indokolatlan az „előzetes” jelző és megfelelőbb lenne a letartóztatás kifejezés (SZÉKELY).

Az előzetes letartóztatás elrendelése a politikai változás eredményeképpen 1989. óta kizárólag bírósági hatáskörbe került. Így míg korábban a nyomozás során az ügyész jóváhagyásával akár a nyomozó hatóság (illetőleg 1987-től az ügyész) is elrendelhetette az előzetes letartóztatást, a jogállami alapkövetelménynek eleget téve ma már csak bíróság dönthet a legsúlyosabb eljárási kényszerintézkedésről. Az értekezés egyik fő célja annak vizsgálata volt, hogy az *új törvényi szabályozás mennyiben felel meg a jogállami követelményeknek* és mennyiben jelentett gyakorlati változást is az előzetes letartóztatás elrendelése terén.

A szocializmus alatt a magyar büntető eljárásjog azonban nemcsak a fórumrendszer terén maradt el a jogállami követelményektől. A nemzetközi egyezményekben előírtakkal ellentétben ugyanis az a főszabály, miszerint előzetes letartóztatásra csak elkerülhetetlen, végső esetben kerüljön sor. Második fő kérdésként emelem ki tehát, hogy lehetőleg más, *helyettesítő intézmények* szabályozásával kell kikerülni a terhelt fogvatartását. Ez a nemzetközileg elismert elv azonban nálunk még nem érvényesül. Ugyan történtek kísérletek az elmúlt években az előzetes letartóztatás helyettesítő intézményeinek bevezetésére, de azok vagy a gyakorlatban alig kerültek alkalmazásra (ld. lakhelyelhagyási tilalom, házi őrizet), vagy ténylegesen nem is helyettesítik az előzetes letartóztatást, hanem azzal párhuzamosan alkalmazhatók (úti okmány elvétele), illetőleg egyes jogalkotói kísérletek nem léptek hatályba (ld. az óvadék bevezetése az új Be-ben). Az értekezés ezért feladatának tekintette a helyettesítő intézmények áttekintését és (elsősorban az óvadékkal kapcsolatosan) de lege ferenda javaslatok megfogalmazását.

Harmadik csomópontot képezik az előzetes letartóztatás *foganatosításával* kapcsolatos problémák. Ezen a téren a magyar jogalkotás és jogalkalmazás egyaránt messze elmarad a nemzetközi standardtól. A letartóztatott jogállásának a szabadságvesztését töltő elítélthez való kapcsolása illetőleg arra való mutatis mutandis utalás azt a hibás berögződést szemlélteti, miszerint a letartóztatott nem más, mint speciális jogállású quasi elítelt. A jogállami szabályozási módszer hiánya, az előzetes letartóztatásban levő jogainak a jelenleginél jóval szélesebb, az ártatlanság vélelmének megfelelő rendezése fontos és sürgős jogalkotói kihívás. A gyakorlatban pedig elég csak a rendőrségi fogdák rossz állapotára és a letartóztatott jogainak nehéz érvényesíthetőségére utalni. Az értekezés éppen ezért tartja szükségesnek nemcsak az előzetes letartóztatás foganatosításának külön törvényben való szabályozását, hanem a jogalkalmazás eurokonform megváltoztatását is.

Végül negyedik cél a büntető *kártalanítás* elméleti és gyakorlati problémáinak áttekintése volt. Az ma már nem vitatott, hogy a letartóztatottat a megfelelő feltételek között kártalanítás illeti meg, ha az alapügyben felmentik (illetőleg vele szemben az eljárást vagy a nyomozást megszüntetik). A kártalanítás Be-ben való szabályozásából (külön törvény hiánya) és a feltételek hibás gyakorlati értelmezéséből eredő problémákra is választ kíván adni az értekezés.

2. Az elvégzett vizsgálatok és a feldolgozás módszerei, az értekezés felépítése

2. 1. A kutatás módszere és a források

A kutatás során az előzetes letartóztatás *történeti gyökereitől* indultam ki. Ezt több, köztük számos idegen nyelvű szakirodalom feldolgozása alapján tettem meg. Ennek során elsőként egyetemes történeti áttekintést végeztem el az intézmény római jogi alapjaitól kezdve a középkoron át egészen a mai modern államok szabályozási alapját képező újkori kódexkig, majd a magyar jogi rendelkezéseket vizsgáltam meg. Ehhez áttekintettem az összes olyan magyar jogszabályt, amely akár csak említést is tesz az ítélethozatal megelőző fogvatartásról, különösen az előzetes letartóztatásról. A magyar büntetőeljárás kódexeket (1896-os, 1951-es, 1962-es, 1973-as és 1998-as) pedig részletesen, azok kommentárjainak áttekintésével együtt elemeztem.

A történeti áttekintés mellett fontos szerepet játszott a kutatómunkában a *nemzetközi kitekintés*. Ez elsősorban a német és osztrák szabályozás (büntető eljárási kódexek, foganatosítás és kártalanítás szabályait tartalmazó törvények) részletes ismertetését és jog-összehasonlító aspektusból való elemzését jelentette, de több helyütt kitértem a többi európai (elsősorban a francia és angol), valamint az amerikai jogi szabályozási módszerekre is. A megvizsgált külföldi joganyag egyértelműen alátámasztotta azt a kezdeti problémafelvetést, miszerint a magyar jogi szabályozás még sok mindenben elmarad az európai standardtól. Ennek alátámasztására másfél tucatnyi *nemzetközi egyezményt*, alapokmányt és ajánlást vizsgáltam meg és igyekeztem azoknak a magyar jogalkotásra és jogalkalmazásra irányadónak tekinthető részeit feldolgozni.

Az értekezés több mint négy tucatnyi *idegen nyelvű források* mellett közel 200 *magyar nyelvű tanulmányt* dolgoz fel. Az idegen nyelvű szakirodalom többsége német nyelvterületről származik, de az angolszász rendszer alapjait érintő kérdésekben sor került az angol alapművek áttekintésére is. A szakirodalom feldolgozása elsősorban az értekezés struktúráját követi, így az értekezés szinte minden részletkérdésben ismerteti, esetenként ütközteti a hazai és külföldi álláspontokat. Az elméleti fejtegetések háttérét ez a szakirodalmi bázis jelenti.

Az elméleti problémák mellett az értekezés céljául tűzte ki a gyakorlati kérdések felvetését és megválaszolását is. Ehhez elengedhetetlenül szükséges volt a *Legfelsőbb Bíróság eseti döntéseinek* áttekintése, illetőleg a büntető kollégiumi állásfoglalások elemzése, valamint kb. 50 *egyedi eset* feldolgozása. Szintén a gyakorlati elemzést segítette elő a *bűnügyi statisztikák* vizsgálata, amelynek során elsősorban a 90-es évek adatainak áttekintése után próbáltam az előzetes letartóztatás gyakorlati problémáira vonatkozó következtetéseket levonni. Végül a Magyar Helsinki Bizottság Baranya Megyei Csoportjának vezetőjeként alkalmam volt egy reprezentatív vizsgálatra, amely elsősorban a térség (Baranya, Somogy, Tolna megye) rendőrségi

fogdáiban illetőleg a budapesti Kozma utcai Fegyház és Börtönben letartóztatottak körében kiadott és *feldolgozott kérdőíven* alapult.

2. 2. Az értekezés felépítése

2. 2. 1. Bevezetés

Az előzetes letartóztatás elrendelése és fenntartása során különösen négy alapelvnek kell érvényesülni: az arányosság, a méltányosság, az ártatlanság védelme és a kontradiktórium elvének. Ezek az elvek mind az előzetes letartóztatás elrendelését, mind annak fenntartását, de a foganatosítás szabályait is áthatják.

Több nemzetközi egyezmény is rögzíti a személyi szabadság védelmét, valamint az előzetes letartóztatás elrendelésének és foganatosításának alapvető követelményeit. Ezek közül is kiemelkedik az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (Euroegyezmény), a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (Egyezségokmány). Emellett egyéb nemzetközi határozatok és ajánlások is szabályozzák a kérdéskört. Abban minden nemzetközi okmány egységes állásponton van, hogy az előzetes letartóztatás bizonyos ügyekben elengedhetetlen, sőt nélkülözhetetlen, ugyanakkor kimondják, hogy az ítéletet megelőző fogva tartás mindig választható és kivételes intézmény legyen.

A polgári államok Alkotmányai különös súlyt helyeznek arra, hogy az alapvető emberi jogokat, azokon belül is a személyi szabadsághoz való jogot deklarálják, összhangban a fent említett egyezményekkel és ajánlásokkal. Ennek megfelelően a magyar Alkotmány is rögzíti a személyes szabadsághoz való jogot. Az előzetes letartóztatás (illetőleg helyettesítő intézményei) azonban nemcsak a személyi szabadságot, hanem más állampolgári jogokat is sérthetnek.

A Be. 4. §-a szerint a büntetőeljárásban a személyi szabadságot és más állampolgári jogokat tiszteletben kell tartani, s azok csak a Be-ben meghatározott esetekben és módon korlátozhatók. A Be. mellett nemcsak törvényekben, hanem alacsonyabb szintű jogforrásokban is találunk rendelkezéseket, amelyek az előzetes letartóztatással összefüggésben korlátozzák a korábban felsorolt állampolgári jogokat.

2. 2. 2. Az előzetes letartóztatás szabályozásának története

Az egyetemes történeti áttekintés alapján az előzetes letartóztatás elrendelésének két alapvető történeti rendszerét lehet megkülönböztetni: az angolszász és a kontinentális rendszert (BÓCZ). Míg az előbbinél főszabály az előzetes letartóztatás, de abból az első perctől kezdve óvadék mellett szabadlábra kerülhet a terhelt (és a törvényi szabályok között az óvadék melletti szabadlábra helyezés kötelező is), addig a kontinentális rendszer az előzetes letartóztatás elrendelésének a feltételeit határozza meg tüzetesen azzal, hogy főszabályként érvényesül a személyi szabadsághoz fűződő jog. A magyar jog a kontinentális rendszer szerint szabályozza az előzetes letartóztatást.

Az egyetemes történeti áttekintés után az értekezés részletesen áttekinti az előzetes fogvatartás magyar történeti előzményeit. A középkori jogfejlődésben megállapítható volt, hogy a törvényi szabályozások elsősorban a nemesek kiváltságán alapultak: míg nemest csak nagyon ritkán, rendkívül súlyos bűncselekmények esetén lehetett letartóztatni, addig a nem nemeseknél a letartóztatás volt a főszabály és csak nagyon ritkán adatott meg a szabadlábon védekezés lehetősége. 1853-ig (az osztrák büntető perrendtartás átvételéig) Magyarországon nem volt egységes büntetőeljárás, hanem országterületek és társadalmi rétegek szerint differenciáltan történt a büntető felelősségrevonás (KAJTÁR). Az első magyar büntető perrendtartás, az 1896. évi XXXIII. törvénycikk tartalmazta elsőként az előzetes letartóztatás részletes szabályozását. Az 1896-os Bp. az 1951-es büntető perrendtartásig volt hatályban, így annak részletes elemzése alapján több szempontból is tanulságos következtetéseket vontam le. Az 1951-es Bp. a szocialista eszméknek megfelelően szabályozta az előzetes letartóztatást, de sokban átvette az 1896-os rendelkezéseket. Lényegében ugyanez mondható el az 1962-es büntető eljárási törvényrendeletéről is, amely alig hozott érdemi változást az előzetes letartóztatás szabályozásában. A jelenleg is hatályban levő 1973. évi I. törvény (Be.) kezdetben nem sokban különbözött a másik két szocialista kódextől, a jogállami elvárásoknak többé-kevésbé megfelelő mai állapotát az 1987-től kezdődő novellák egész során keresztül nyerte el. A magyar történeti áttekintés részét képezte az 1998. évi XIX. törvény (új Be.) is, amely azonban az eredetileg 2000. január 1-ben meghatározott hatályba lépés helyett jelen állapot szerint 2003. január 1-én fog csak hatályba lépni, ezért azt érvényes, de nem hatályos joganyagként kellett kezelni.

2. 2. 3. Az előzetes letartóztatás feltételei

Az első érdemi fejezet az előzetes letartóztatás feltételeit tekinti át. Ennek során a magyar szakirodalomban még nem ismertetett, de a német szakirodalomban általánosan elfogadott (JESCHECK) felosztást követi. Így az értekezés az előzetes letartóztatás feltételeit formális és materiális feltételekre osztja fel. Előbbiek közé sorolva az eljárás megindítását, a bírói döntést, az ügyészi indítványt, a terhelt meghallgatását és az indokolt végzést. A materiális feltételeken belül (amelyeket a mai hazai szakirodalom az előzetes letartóztatás feltételeinek tekint) TREMMEL alapján általános (együttes) feltételeket (szabadságvesztéssel fenyegetettség, alapos gyanú, fiatakorúnál a különös tárgyi súly) és különös (vagylagos) feltételeket különböztet meg. Utóbbiaknál található a letartóztatási okok (szökés, elrejtőzés [veszélye], kollúzió veszélye, bűnismétlés [veszélye], katonánál a szolgálati vagy fegyelmi ok) és a letartóztatást kizáró okok (a bűncselekménnyel vagy az elkövető személyével összefüggésben). Az általános feltételeknek mindnek fenn kell forogni ahhoz, hogy az előzetes letartóztatást el lehessen rendelni. Emellett legalább egy letartóztatási ok szükséges és nem állhat fenn letartóztatást kizáró ok. Az értekezés a letartóztatást kizáró okok közé sorolja a magánindítvány hiányát is, bár létezik olyan álláspont is, miszerint az az általános feltételek közé tartozik (RÓTH). Az előzetes letartóztatás feltételeinek vizsgálata során összefoglalóan azt a megállapítást lehet tenni, hogy azoknak nem a törvényi szabályozásával, hanem a gyakorlati alkalmazásával van a legfőbb probléma.

Az empirikus kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy az előzetes letartóztatásnál alapkérdés az elrendelés: ha a nyomozás során elrendelik az előzetes letartóztatást, akkor annak pár hónapon belüli megszüntetésére kevés esélye van a védelemnek. Éppen ezért kulcsfontosságú az elrendeléskor tartott meghallgatás. A korábbi rendszerben a nyomozó hatóság (később az ügyész) rendelhette el az előzetes letartóztatást. Ekkor a meghallgatásnak nem is lett volna jelentősége, hiszen a kontradiktórium nem érvényesült az elrendeléskor. A jogállam felé haladva 1989-től Magyarországon is csak bíróság rendelheti el az előzetes letartóztatást. Ez azonban a statisztikák tükrében nem jelent érdemi változást (BÓCZ). Amíg ugyanis a nyomozó hatóság előterjesztéseit 88 %-ban ügyészi indítvány követi és azok 93 %-ában a bíróság el is rendeli az előzetes letartóztatást, addig nem beszélhetünk érdemi bírói elrendelésről. Ügyészi indítvány ellenére a bíróság mindössze 2,4 %-ban adott helyt szabadlábra helyezési kérelemnek. Az ilyen kis számú elutasított előterjesztés (indítvány) illetőleg ügyészi indítvány ellenére való szabadlábra helyezés érdemben nem azt jelenti, hogy bíróság rendeli el az előzetes letartóztatást, hanem csak azt, hogy bíróság szentesíti a nyomozó hatóság által „elrendelt” kényszerintézkedést. A bíróságnak ez a pusztán formális döntési jogköre hatásköri szabályokat sért, sérti a „fegyverek egyenlőségének” az elvét, korlátozza a jogorvoslati jogosultságot és ellentétben áll az európai normákkal (HORVÁTH).

Ezt tovább súlyosbítja a védő jelenlétének kérdése. Bár a törvény előírja, hogy a védő jelen lehet az előzetes letartóztatás elrendelése céljából tartott meghallgatáson, az esetek döntő többségében nem tud jelen lenni a védő. Vagy azért, mert még a hatóság nem rendeli ki, vagy azért, mert a rendőrség nem teszi lehetővé számára a meghatalmazást az őrizetbe vétel 72 órája alatt. Így jelenleg kizárólag a fiatakorúaknál érvényesül az a szabály, hogy az előzetes letartóztatás elrendelésekor a védő jelen van (hiszen ott mindig kötelező), míg felnőtt terhelteknél gyakorlatilag csak akkor van védő, ha már az eljárás korábbi szakaszában sor került az alapos gyanú ismertetésére és ezáltal a védelemhez való jog megnyílására. A jövőben a védő idejében való kirendelése (meghatalmazása) mellett mindenképpen elő kellene írni a védő időben (legalább 24 órával előbb) kiértékelésének a kötelezettségét, illetőleg megoldást jelenthetne az ügyvédi ügyeleti rendszer és az önkéntes védelem jogintézményének bevezetése (FENYVESI).

Az előzetes letartóztatás materiális feltételei közül az alapos gyanú vizsgálata és a terhelt jövőbeli magatartását prognosztizáló letartóztatási okok kérdése emelendő ki. Az alapos gyanú az előzetes letartóztatás általános feltétele, és pedig két irányban is alaposnak kell lennie a gyanúnak: mind a bűncselekményre, mind a terheltre vonatkozóan. FINSZTER szerint előbbire közvetlen, utóbbira közvetett bizonyítéknak kell fennállni, TREMMEL azonban azon az állásponton van, hogy a büntetőjogilag releváns tényre vonatkozás szerint nem kell különbséget tenni a cselekményi és elkövetői gyanú között. Akár az előbbi, akár az utóbbi álláspontot fogadjuk el, leszögezhető: az alapos gyanú fennforgása lételeme az előzetes letartóztatásnak, amely anélkül jogszerűtlenné válik (BLUTMAN). A gyakorlatban a legtöbb probléma a terhelt jövőbeli, feltételezett magatartásán alapuló letartóztatási okokkal van. A bírói végzések sokszor ezeket a letartóztatási okokat nem indokolják, hanem csak definiálják (MORAWETZ, STANGL). Ezek a definíciók azonban általánosságban igaz megállapításokat tartalmaznak és nem alkalmasak a konkrét előzetes letartóztatás

elrendelésének indokolására. Ezt a helytelen gyakorlatot legtöbbször az időhiánnyal és az eljárás ezen szakában rendelkezésre álló kevés információval indokolják. Az értekezés éppen ezért igyekszik felsorolni azokat a körülményeket, amelyek ezeket a várható jövőbeli magatartásokat (szökés, elrejtőzés, kollúzió és bűnismétlés veszélye) alátámaszthatják illetőleg kizárhatják (MAYERHOFER, RIEDER, FARAGÓ).

Az előzetes letartóztatás elrendelésekor azonban a hatóságnak nemcsak a feltételek fennállására kell tekintettel lenni, hanem meg kell választani azt a kriminalisztikai helyzetet, amikor még nem túl korai, de nem is elkésett az előzetes letartóztatás (TREMMELE - FENYVESI). Ezeket a krimináltaktikai lépéseket több körülmény is indokolhatja, ezért azok gondos mérlegelése után adható meg a válasz: nemcsak jogszerű, de indokolt is-e az előzetes letartóztatás (BÓCZ).

2. 2. 4. Az előzetes letartóztatás fogamosítása

Az előzetes letartóztatás feltételei mellett a másik fontos tényező a fogamosítás kérdésköre. Itt nemcsak arra tér ki az értekezés, hogy milyen jogszabályi rendelkezések vonatkoznak az előzetes letartóztatás fogamosítására, hanem (elsősorban a német szakirodalom alapján) igen széles körű de lege ferenda javaslattal él. Amíg ugyanis a feltételek tekintetében a magyar jogi szabályozás többnyire megfelel a nemzetközi standardnak, addig a fogamosításról ez egyáltalán nem mondható el. Az a főszabály, hogy az előzetes letartóztatás fogamosítása során egységes elveknek kell érvényesülni (VÓKÓ), a gyakorlatban egyáltalán nem érvényesül. Más és más rendelkezések vonatkoznak a rendőrségi fogdában, a büntetés-végrehajtási intézetben, a katonai fogdában és a javítóintézetben fogamosított letartóztatottakra. De nemcsak ez a jelentős eltérés jelenti a problémát, hanem az egyes részletkérdések tisztázatlansága, az ártatlanság védelme alatt álló letartóztatottak megbélyegző, őket bűnösnek kezelő intézmények is felvetik egy önálló, az előzetes letartóztatás fogamosítását (német mintára) szabályozó törvény szükségességét. Az előzetes letartóztatás intézményével messzemenően ellentmondó ugyanis, hogy egységes a szakirodalom álláspontja abban, hogy a letartóztatott rosszabb körülmények között van, mint a jogerős szabadságvesztését töltő elítélt (VÓKÓ).

2. 2. 5. Az előzetes letartóztatás tartama és megszüntetése

Az előzetes letartóztatás tartama és megszüntetése terén az első problémát a végső tartam meghatározása jelenti. Arra a kérdésre, hogy a törvény határozzon-e meg olyan határidőt, amelynek lejárta után mindenképpen meg kell szüntetni az előzetes letartóztatást (akár megszűntek a feltételek, akár nem), három féle megoldás létezik. Az egyik szerint (és ezt követi a hatályos Be. is) nincs szükség ilyen végső tartamra, azaz az előzetes letartóztatást akkor kell megszüntetni, ha tartama meghosszabbítás nélkül lejárt (ez helyesen nem is megszüntetés, hanem megszűnés), illetőleg ha elrendelésének oka megszűnt. Ez utóbbi akkor állhat fenn, ha valamelyik általános vagy az összes különös feltétel megszűnik illetőleg letartóztatást kizáró ok következik be. A második megoldási mód, amikor eljárási szakonként állapít meg a törvény végső határidőket (ld. magyar új Be.), míg a harmadik esetén a bűncselekmény súlyához mérten más és más lehet az előzetes letartóztatás végső tartama (BERKES, ARMENTA DEA). Az értekezés arra a következtetésre jut, hogy indokolt lenne végső

tartam meghatározása, mégpedig az itt említett harmadik szabályozási mód alkalmazásával.

2. 2. 6. Helyettesítő intézmények

A fogvatartás szabályai mellett a helyettesítő intézmények terén van a legnagyobb elmaradásunk a jogállami követelményektől. A legfőbb kérdés az óvadék bevezetése, amit mindenképpen és mielőbb fontosnak tartok. Ennek részletszabályait (akár a fogvatartás részletkérdéseivel együtt) külön törvényben kellene szabályozni. Az érvek és ellenérvek figyelembe vételével megalkotható egy olyan jogi szabályozás, amely mellett a terheltnek megfelelő ellenmotívumot jelenthet az óvadék letétele s ezáltal sok esetben kikerülhető lenne az előzetes letartóztatás alkalmazása. Az empirikus vizsgálatok igazolták: a megkérdezett letartóztatottak 85 %-a nyilatkozott úgy, hogy ha lenne óvadék, akkor letenne a vagyoni helyzetének megfelelő mértékű pénzüsszeget annak érdekében, hogy szabadlábban védekezhessen. Ez pedig — ismerve a letartóztatásban levők igen alacsony átlagos jövedelemszintjét — megcáfolja a legáltalánosabb ellenérvet, miszerint az óvadék csak a vagyonosoknak nyújt előjogokat. Ugyanígy problémát jelent az egyéb helyettesítő eszközök hiánya is illetőleg azok igen csekély számú alkalmazása. Míg a lakhelyelhagyási tilalom kisebb népszerűségének meg lehet az oka (nem lehet ellenőrizni a szabályok betartását, ezért a hatóságok szerint nem jelent igazi ellenmotívumot a szökni akaró személynél), addig a házi őrizet (a megfelelő technikai eszközök egyidejű alkalmazásával) sok esetben megoldhatná a bíró dilemmáját, amikor jelen helyzetben két dolog között választhat: vagy a terhelt letartóztatását rendeli el vagy szabadlábban hagyása mellett dönt (JOLIN, ROGERS). Ugyanez vonatkozhat az egyéb helyettesítő intézményekre is, kezdve a terhelt ígéretétől (amelynek megszegése büntetőjogi következményekkel járhat) a hatóság utasításain át egészen a pártfogó ideiglenes kirendeléséig (BRODA), fiatakorúnál pedig az ideiglenes javítóintézeti nevelésig (RÓTH) illetőleg az egyéb, fiatakorúval kapcsolatosan alkalmazható projektekig (CORNEL).

2. 2. 7. Az előzetes letartóztatás beszámítása

Az előzetes fogvatartás idejét a kiszabott szabadságvesztésbe, közérdekű munkába, pénzbüntetésbe illetőleg pénzmellékbüntetésbe (fiatakorúnál a kiszabott javítóintézeti nevelés tartamába is) be kell számítani. A beszámításnál egy napi szabadságvesztésnek (közérdekű munkának, egy napi tétel pénzbüntetésnek) egy nap előzetes fogvatartás felel meg. Ha a külföldi ítélet érvényét nem ismerik el és a legfőbb ügyész indítványára itthon is lefolytatják a büntetőeljárást, a külföldön letöltött büntetést vagy előzetes fogvatartást is be kell számítani az itthon kiszabott büntetésbe. Az előzetes fogvatartásban töltött időt úgy kell kiszámolni, hogy az utolsó napot követő naptári nap számából ki kell vonni az első nap számát. Mindenkor elsősorban a főbüntetésbe és csak másodsorban a mellékbüntetésbe kell beszámítani az előzetes fogvatartásban töltött időt. Még akkor is, ha esetleg adott esetben ez a terhelt számára hátrányosabb (pl. a felfüggesztett szabadságvesztésbe kell beszámítani és nem a megfizetendő pénzmellékbüntetésbe).

Az előzetes letartóztatás tartamát abba a büntetésbe kell beszámítani, amelyiket az előzetes fogvatartást alapjául szolgáló bűncselekmény miatt szabtak ki. Bármelyik

bűncselekmény miatt is rendelték el az előzetes fogvatartást, az egy eljárásban való elbírálás esetén annak tartama a másikba is beszámítható. A más ügyben alkalmazott előzetes letartóztatás beszámítása azonban kizárt.

Összbüntetésbe foglaláskor az alapítéletekben kiszabott szabadságvesztéseket kell összbüntetésbe foglalni és az így kiszabott összbüntetés tartamából kell levonni az előzetes fogvatartásban töltött időt.

2. 2. 8. Az előzetes letartóztatással kapcsolatos jogorvoslat

Az előzetes letartóztatással kapcsolatos jogorvoslat egyrészt a fellebbezésből áll, amely irányulhat az előzetes letartóztatás elrendelése, az elrendelés megtagadása, a szabadlábra helyezési kérelem elutasítása, valamint az előzetes letartóztatás fenntartása vagy megszüntetése ellen. Sajátos jogorvoslati eszköz a szabadlábra helyezési kérelem, amely a védelem indítványa az előzetes letartóztatás megszüntetése iránt. A hatályos jogi szabályozás szerint az ismételten előterjesztett szabadlábra helyezési kérelmet (ha az nem tartalmaz új körülményt) a bíróság határozathozatal nélkül is elutasíthatja. A bíróságokhoz túl gyakran benyújtott kérelmek megelőzése érthető érdek, ugyanakkor bizonyos időközönként mindenképpen érdemben kellene vizsgálni az akár ismételten előterjesztett szabadlábra helyezési kérelmeket is, hiszen az, hogy formálisan nem tartalmaz új körülményt (pl. arra hivatkozik, hogy az összejátszás veszélye már nem áll fenn), nem jelenti azt, hogy a korábbi kérelem tartalmilag már nem minősül újnak (BÁNÁTI). Az egyéb jogorvoslati eszközök között elemzi az értekezés a foganatosítással kapcsolatos jogorvoslati eszközöket (azok fajtáit, a megtámadható intézkedéseket és határozatokat, a fórumrendszert és a határidő kérdését), a Habeas Corpus eljárással kapcsolatos mielőbbi jogalkotói feladatokat, az alkotmányjogi panaszt és az ombudsman előtti eljárást, valamint a strasbourgi jogorvoslati lehetőségeket. A foganatosítással kapcsolatos jogorvoslatnál ismét csak meg kell állapítani, hogy a szabályozás kaotikus, ugyanazon jogsérelem esetén attól függ a letartóztatott jogorvoslati lehetősége, hogy hol foganatosítják vele szemben az előzetes letartóztatást (VÓKÓ). A Habeas Corpus eljárás és az előzetes letartóztatás bírói fórum által történő elrendelése (meghosszabbítása) között az a lényegi különbség, hogy míg utóbbinál az előzetes letartóztatás indokoltságát vizsgálják, addig a Habeas Corpus eljárás az előzetes letartóztatás jogellenessége esetén illeti meg a letartóztatottat (BLUTMAN). A strasbourgi jogorvoslat során azt vizsgálják, hogy az eljáró hatóságok betartották-e a belső jog szabályait, valamint, hogy az eljárást lehetővé tevő belső jogi szabályok összhangban vannak-e az Euroegyezmény 5. cikkével (MAVI). Mások szerint a két vizsgálandó tényező az, hogy legyenek a belső jogban törvényi előírások és az, hogy ne érvényesüljön önkény a hatóságok részéről (BÓCZ).

2. 2. 9. Kártalanítás

Az ártatlanul előzetes letartóztatásba helyezett kártalanítása tekintetében mai magyar jogi szabályozás az állam jogi kötelezettségének elvét vallva (DOLESCHALL, JACQUES) kimondja, hogy a megfelelő feltételek fennállása esetén az állam köteles kártalanítást nyújtani a terheltnek az előzetes letartóztatásban töltött időért. Ezt a kört az Euroegyezmény a konvencióellenes szabadságmegvonás körében határozza meg

azzal, hogy az mind a vagyoni, mind a nem vagyoni kárra vonatkozik és az elrendelő szerv felróhatóságától függetlenül megilleti a terheltet (SCHANTL). A kártalanítás pozitív, együttes feltételeit képezi az, hogy a fogvatartást bíróság rendelje el (ez minden előzetes letartóztatás esetén meglévő feltétel), azt formálisan ártatlan egyén állja ki (bűncselekmény hiánya, bizonyíték hiánya, egyes büntethetőségi akadályok, res iudicata, vádelejtés) és ezt felmentő ítélet (eljárást megszüntető végzés vagy nyomozást megszüntető határozat) mondja ki. A kártalanítást kizárja a terhelt megtévesztő magatartása (ún. processzuális tévedése), azaz ha a hatóság elől megszökött (elrejtőzött, azokat megkísérelte) vagy felróhatóan okot szolgáltatott arra, hogy a bűncselekmény gyanúja rá terelődjék. A gyakorlatban ennek az utóbbi fordulatnak a bíróság által történő túl tág értelmezése okozza a legtöbb gondot, ezért az értekezés igyekezett a perjogi hibák ellen vagy mellett szóló érveket felsorakoztatni. Nem jár kártalanítás akkor sem, ha a terheltet felmentették, de kényszergyógykezelését rendelték el. A kártalanításra a terhelt vagy átháramlás folytán (elméletileg nem túl megalapozottan) örökösei jogosultak. A kártalanítás módjára, mértékére és az eljárásra a Polgári Törvénykönyv és a polgári eljárásról szóló törvény rendelkezései irányadók.

3. Az értekezés problémafelvetései és tudományos eredményeinek összefoglalása

Az értekezés alapvető célja az volt, hogy megvizsgálja, milyen elméleti és gyakorlati problémák merülnek fel az előzetes letartóztatással összefüggésben és azokat milyen módon lehetne megoldani. Az értekezés számos javaslatot tartalmaz, ezek egy részét a Be-be kellene beilleszteni, más részüket viszont önálló, de az előzetes letartóztatás szabályait egységesen tartalmazó törvényben kellene rendezni (fogatosítás, óvadék, kártalanítás). Egyfajta megoldási módként a dolgozat mellékletében össze is állítottam egy „törvényjavaslatot”, amelynek alapos megfontolása alapját képezheti a későbbi jogalkotásnak is.

3. 1. A külön törvényben szabályozandó kérdések

A külföldi (elsősorban a német) szabályozási módszerekhez hasonlóan indokolt lenne Magyarországon is minél előbb önálló előzetes letartóztatási törvény megalkotása. Ebben a törvényben elsősorban az előzetes letartóztatás fogatosítására vonatkozó részletes, a fogatosítás helyétől függetlenül egységes szabályokat kellene alkotni. Emellett ez a törvény rendezhetné az óvadék és a kártalanítás részletszabályait is.

3. 1. 1. A fogatosítás egyes kérdései

Az előzetes letartóztatás fogatosítására vonatkozó jelenleg hatályos belső jogi rendelkezések egy része eurokonform, ugyanakkor (az Alkotmány rendelkezésével összhangban) indokolt lenne azok törvényi s nem miniszteri rendeleti szabályozása. Az értekezésben található azonban néhány, a jelenlegi szabályozástól eltérő de lege ferenda javaslat is:

1. A letartóztatottnak a védőjével való kapcsolattartását szélesebb körben kellene engedélyezni, az intézetigazgatók és az ügyvédi kamarák elnökeinek megállapodását az általános látogatási időpontokról jogszabályi szinten is elő kellene írni.

2. A levelezés ellenőrzésének kísérőborítékos módjával elejét lehetne venni a visszaéléseknek (ugyanakkor a levelek visszatartásának lehetséges körét ki lehetne bővíteni). Indokolt lenne a távirat kézbesítésére vonatkozó speciális rendelkezések átvétele is.

3. A letartóztatottnak is engedélyezni kellene az intézeten kívüli munkavégzést. Lehetővé kellene tenni az étrendnek az intézeten kívüli éttermekből stb. való kiegészítését azzal, hogy az étkezéséről saját maga által gondoskodó fogoly a többiektől külön étkezzen.

4. A saját ruha viseléséhez való jog szabályain enyhíteni kellene több váltás ruha megengedése, munkáltatásnál is saját ruha biztosítása útján. A saját szükségletre

fordítható összeg felső határát letartóztatott esetén a jelenleginél jóval magasabb összegben kellene megállapítani.

5. A letartóztatásba be nem vihető tárgyak listájának megszüntetése mellett a normális, de a jelenleginél tágabb keretek között kellene lehetővé tenni a technikai eszközök és egyéb tárgyak bevitelét.

6. A biztonsági fokozatba sorolásnak egyértelműen a bíró (esetleg az ügyész) hatáskörébe kellene tartozni és azt a letartóztatás tartamának meghosszabbításával egyidejűleg mindig felül kellene vizsgálni. Ugyanakkor a biztonsági és fegyelmi intézkedések körének bővítésére lenne szükség, különösen előtérbe kellene helyezni a jogosítványok megvonásának lehetőségét a jelenlegi tilalomcentrikus, büntető jellegű szabályozással szemben.

7. A fiatalokú intézetben kívüli oktatásban (képzésben, munkafoglalkoztatásban) való részvételét pedig véleményem szerint általánosságban lehetővé kellene tenni s azt csak nevelési okból lehessen korlátozni.

8. Az előzetes letartóztatás foganatosítása során ért sérelmek orvoslásának rendezése a foganatosítás helyétől független egységes szabályok alapján kell, hogy történjen. Addig is a terhelt bírósághoz (bv-bíróhoz) fordulásának jogát minden jogsérelem esetén lehetővé kellene tenni függetlenül attól, hogy hol foganatosítják az előzetes letartóztatást. A jogorvoslat elbírálására pedig egységesen szűk, legfeljebb 5 napos határidőt kellene előírni.

9. Részletesen, törvényben kellene szabályozni az Euroegyezmény által előírt Habeas Corpus eljárás feltételeit (hányszor, milyen gyakorisággal, milyen formai követelmények mellett lehessen Habeas Corpust kérni és azt mennyi idő alatt kell elbírálni).

3. 1. 2. Az óvadék

Az óvadékot (az új Be. sok más intézményével ellentétben) az 1999. évi CX. törvény nem iktatta be a hatályos Be-be. Ezért a jelenlegi Be-hez képest minden, az óvadékkal kapcsolatos kritérium reformjavaslatnak minősül. Erre tekintettel kívánom összefoglalni, hogy milyen feltételek mellett lenne szükség az óvadék bevezetésére.

10. Mind a szökés, elrejtőzés ténye, mind azok veszélye esetén lehetővé kellene tenni az óvadék melletti szabadlábra helyezést (szabadlábbon hagyást). A szabadlábra helyezést mindenkor a terhelt vagyoni és személyi viszonyaihoz igazítva úgy kell megállapítani, hogy annak elvesztése a terheltet elriassza attól, hogy magát az eljárás alóli kivonja.

11. Bármilyen, az óvadékot eleve kizáró ok meghatározását ellenzem. Ugyanakkor a törvényben fel kellene sorolni olyan eseteket, amikor a bíróságnak a bűncselekmény súlyára, jellegére vagy a terhelt személyére tekintettel különösen mérlegelnie kell az óvadék alkalmazhatóságát (ha a szándékos bűncselekményre a törvény nyolcévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést rendel; ha a bűncselekményt bünszövetségben, üzletszerűen, bünszervezet tagjaként, fegyveresen, illetve kiskorú sérelmére követték el; ha a terhelt katona).

12. Az óvadékról (eljárási szaktól függetlenül) csak bíróság dönthet, mégpedig különleges eljárás keretében. Ennek során a terhelt (védője) előadja igényét az óvadék melletti szabadlábra helyezésre, az óvadék fajtájának és mértékének megjelölésével és a személyi, vagyoni körülmények igazolásával. Ezt követően az ügyész nyilatkozik,

hogy ellenzi-e az óvadék alkalmazását illetőleg miben kellene eltérnie a kérelemnek (fajta, mérték) ahhoz, hogy elfogadhatónak tartsa azt. Majd — szükség esetén — a bíróság felhívhatja a védelmet, hogy kívánja-e kérelmét az ügyészi indítványnak megfelelően módosítani. Végül a bíróság dönt az óvadék elfogadásáról, amely ellen az ügyész, a terhelt és a védő fellebbezhet.

13. Az óvadéki döntést a bíróság később kérelemre (ügyész, terhelt, védő) bármikor megváltoztathatja (akár annak csökkentett vagy megnövelt összegével is fenntarthatja).

14. Az óvadék engedélyezéséről való döntésnek mindenkor fakultatívnak kell lennie, tehát a bíró soha nem köteles (még a legenyhébb bűncselekmények esetén sem) a terheltet megfelelő óvadék mellett szabadlábra helyezni, hanem csak akkor, ha ez szerinte az előzetes letartóztatás célját megvalósítja.

15. Óvadék eszköze nemcsak készpénz, hanem bármilyen értékpapír, zálog (jelzálog is), valamint kezesség. Az értékpapírnál és a zálognál esetleg szükséges lehet szakértő felkérése, hogy nyilatkozzon a kérdésben, hogy annak várható-e értékcsökkenése és mennyi a forgalmi értéke.

16. Az óvadék elveszik, ha

- a terhelt megszökött vagy elrejtőzött,
- a terhelt a szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg,
- a terheltet a bíróság előtt bejelentett címen nem lehetett szabályszerűen idézni és ezt a terhelt nem tudta kimenteni vagy
- a jogerősen kiszabott szabadságvesztés végrehajtását a terhelten nem lehet az előírt időben megkezdeni.

17. A terhelt helyében és érdekében óvadékot letevőt mentesíteni lehet az elvesztés alól, ha vállalja a terheltnek 8 napon belül a hatóság elé állítását illetőleg ha a terhelt szökési szándékát még olyan időben jelezte a hatóság számára, amikor az még megakadályozható lett volna.

18. Az óvadék visszajár, ha

- a terheltet letartóztatják (de az óvadék elvesztésének oka nem áll fenn),
- a nyomozást megszüntetik,
- a vádat mellőzik,
- a vádat elhalasztják,
- az eljárást jogerősen befejezik (de szabadságvesztésnél csak akkor, ha a terhelt megkezdte a büntetés kitöltését),
- a terhelt helyett óvadékot letevő személy az óvadékot visszavonja.

19. Az elvesztett óvadék az állam tulajdonába kerül. Ugyanakkor méltányosságból az óvadék összegéből ki kell fizetni a sértettnek azt az összeget, amelyet az állam polgári jogi igényként vagy polgári perben a bíróság mint a bűncselekményből keletkező kárt számára jogerősen megítélt (de az állam ezt a terhelttől követelheti). Az ezt követően fennmaradt összeget elsődlegesen a bűnügyi költségnek a terheltre eső részére kell fordítani (ez szintén behajtható a terhelttől) és csak a végül megmaradt rész száll az államra.

20. Bár nem az óvadék szabályai közé tartozik, de (helyettesítő intézményről lévén szó) itt kell megemlíteni, hogy mielőbb meg kellene teremteni a technikai eszközökkel ellenőrzött házi őrizet jogszabályi feltételeit, hiszen azok közel sem járnának akkora költséggel, mint amekkora előnnyel járhat az előzetes letartóztatás

elmaradása. Ezek azonban nem a külön törvényben, hanem miniszteri rendeletben is szabályozhatók.

3. 1. 3. A kártalanítás

Az előzetes letartóztatásban töltött időért járó kártalanítás részletes szabályait is a külön törvénynek kellene tartalmaznia. Ennek során a jelenleg a Be-ben található szabályokat az alábbi változásokkal kellene átvenni:

21. A törvényben egyértelműen el kellene különíteni a kártalanítási igény feltételeit és az azt megalapozó határozatokat.

22. Szabályozni kellene, hogy mi lesz a kártalanítással a nyomozás megszüntetése, majd továbbfolytatása esetén. Így a még meg nem indított kártalanítási eljárást az újból elrendelt nyomozás befejezéséig nem lehetne megindítani (de az előterjesztési határidő ilyenkor nyugszik). A már megindított és még be nem fejezett kártalanítási eljárást fel kellene függeszteni. Ugyanez vonatkozik a már megítélt kártalanítás végrehajtási eljárására, ha a megítélt összeget az állam még nem fizette ki. Ha a kártalanításra már sor került, akkor az állam polgári peres úton követelheti vissza a kifizetett összeget a terheltet későbbi elítélése esetén (ezen igény érvényesítésének elévülési ideje is nyugszik az eljárás alatt).

23. A legtöbb gyakorlati problémát a terhelt processzuális tévedésének túl tág értelmezése okozza. Ezért a törvényben egyértelműen rögzíteni kell, hogy ezeket a kártalanítást kizáró cselekményeket az eljárás megindulását követően (vagy legalábbis az eljárással összefüggésben) kell a terheltnek tanúsítania. A gyanúnak a terhelt által önmagára terelésénél pedig fontos tényező, hogy a gyanú alaptalan legyen, valamint az, hogy ne pusztán olyan bizonyítékok megjelöléséből álljon, amelyek alapján a terhelt bűnössége amúgy sem állapítható meg. A német mintára az eltérő joggyakorlat megelőzése céljából illetőleg garanciális okokból kifejezetten ki kellene mondani, hogy a vallomás megtagadása nem zárja ki a kártalanítást.

24. Megfontolandó az előzetes letartóztatás elrendelése elleni fellebbezés elmaradása esetén a későbbi kártalanítás kizárása. Természetesen ilyenkor a terheltet erre külön figyelmeztetni kellene a fellebbezési nyilatkozata előtt.

25. A terhelt helyébe lépő személyek körét nem az örökösökben, hanem a terheltnek az előzetes letartóztatás idején tartásra jogosult hozzátartozójában kellene megjelölni. Az átháramlás folytán így jogosulttá válók esetén indokolt lenne a határidő kezdő napjául a terhelt halálának napját meghatározni (ha a terhelt maga még nem késett el igényének érvényesítésével).

26. Ha a hatóság a kártalanítás alapjául szolgáló határozat közlésekor nem tesz eleget kioktatási kötelezettségének, a kártalanítás megindítására nyitva álló határidő a jogosultságról való tudomásszerzéstől kezdődik. A határidőnek az elévülési időig való elhúzódását elkerülendő ki kellene mondani, hogy a hatóságok kötelesek a pozitív feltételek fennállása esetén a terheltet tájékoztatni: ha a kártalanítás egyéb feltételei is fennállnak, akkor kártalanítási igényel élhet.

27. A Be. a kártalanítás során a szerződésen kívül okozott károkra vonatkozó szabályok szerinti kártérítést írja elő. Mivel az előzetes letartóztatás nemcsak vagyoni, hanem erkölcsi károkat is okoz, a személyhez fűződő jogok megsértése miatti károk megtérítésének szabályaihoz hasonlóan a kártalanítást az ilyen módokra is ki kellene terjeszteni.

28. A kártalanítás speciális körülményei miatt a törvényben kifejezetten rögzíteni kellene, hogy a kár bekövetkeztenek (s ezáltal a kamatfizetés kezdő napjának) a kártalanítás alapjául szolgáló fogvatartás utolsó napját kell tekinteni azzal, hogy a terhelt nem követelhet kamatot arra az időszakra, amely a határozat vele való közlése és az igényérvényesítés között telt el.

29. A kártalanítási igény elbírálására jogosult polgári bíróság illetékességét méltányossági okokból a terhelt állandó lakóhelye (ennek hiányában tartózkodási helye) alapján kellene megállapítani.

30. Kifejezett rendelkezéssel kellene biztosítani, hogy ha a kártalanításra akár a hatóság tagjának, akár kívülálló személynek a bűncselekménye miatt kellett sort keríteni, akkor ezen személy ellen (a bűncselekményt kimondó határozat jogerőre emelkedése után) az államot visszkereseti jog illeti meg annyiban, amennyiben ez a cselekmény az előzetes letartóztatás elrendeléséhez (fenntartásához) hozzájárult.

3. 2. A Be-ben szükséges változtatások

1. Az előzetes letartóztatás feltételei körében a Be-nek részletesebben rögzítenie kellene a fellebbezési fórumokat mind a vádirat benyújtása előtt, mind azt követően elrendelt (fenntartott) előzetes letartóztatás esetén. Így különösen meg kellene határozni, hogy milyen fórum dönt a Legfelsőbb Bíróság határozata ellen benyújtott fellebbezésről (egyáltalán van-e helye ellene fellebbezésnek), illetőleg a másodfokú eljárásban elrendelt (fenntartott) előzetes letartóztatás elleni jogorvoslati eljárásban (ld. kifogás szabályai).

2. A bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettsége mint általános feltétel helyett (az arányossági elv figyelembevételével) indokolt lenne (visszaesők kivételével) csak a kizárólag szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén lehetővé tenni az előzetes letartóztatást, kizárva ezzel az alternatív módon szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények körét.

3. A fiatalkorú terhelt előzetes letartóztatásánál meghatározott különös tárgyi súlynál mint általános feltételnél három évi szabadságvesztésben kellene meghatározni azt a határt, amely felett lenne csak helye fiatalkorú előzetes letartóztatásának.

4. Szökés veszélye esetén a döntés objektivitásának elősegítése érdekében bevezethető lenne az az osztrák rendelkezés, amely szerint azoknál a terhelteknél, akik belföldön állandó lakóhellyel és munkával rendelkeznek, feltéve, hogy a terhükre rótt bűncselekmény legfeljebb 5 évi szabadságvesztéssel fenyegetett és intézetből még nem szöktek meg, a szökés (elrejtőzés) veszélyét mindenképpen kizártnak kell tekinteni. Ugyanakkor az 5 évnél súlyosabb bűncselekmény alapos gyanúja esetén sem lenne kötelező az előzetes letartóztatás elrendelése.

5. De lege ferenda mindenképpen indokolt lenne (mint ahogyan az új Be. azt meg is teszi) legalább exemplifikatív módon felsorolni, hogy milyen cselekményekben testesülhet meg a terhelt szándéka az eljárás meghiúsítására.

6. A Be-nek ki kellene mondania, hogy kollúzió veszélyére csak a vádirat benyújtása előtt lehet hivatkozni és csak a helyi bírósági legfeljebb 1 hónapos elrendelés (kivételesen indokolt esetben az általa való legfeljebb 2 hónapos meghosszabbítás) lehetséges.

7. A bűnismétlés (veszélye) miatt a terhelt előzetes letartóztatásának csak akkor lehetne helye, ha az eljárás alatt elkövetett szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt (egyéb okból) alaposan feltehető, hogy a terhelt szabadlábbon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el. Pusztán az elkövetett újabb bűncselekmény miatt azonban előzetes letartóztatást elrendelni ne lehessen.

8. A bűnismétlés veszélyének a magyar Be. szerinti tág értelmezése helyett indokolt lenne csak hasonló jellegű és igen súlyos (öt évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetéssel fenyegetett) bűncselekmények esetén lehetővé tenni az emiatt elrendelt előzetes letartóztatást (kisebb súlyú bűncselekmények esetén esetleg bűnismétlőknél is).

9. Megfontolandó a bűnismétlés veszélye miatt az előzetes letartóztatás elrendelésének kizárása, ha büntetlen előéletű, rendezett szociális körülmények között élő, vagyon elleni vagy közlekedési bűncselekmény terheltjéről van szó, illetőleg ha a terheltet gondatlan illetőleg mulasztásos bűncselekménnyel gyanúsítják. Ugyanígy kizárnám a bűnismétlés veszélye miatti előzetes letartóztatást, ha akár a gyanúsítás tárgyává tett, akár a prognosztizált bűncselekmény legfeljebb 1 évi szabadságvesztéssel fenyegetett vagy ha a bűncselekmények nem hasonló jellegűek.

10. Mindamellet, hogy az előzetes letartóztatás foganatosítását külön törvényben kellene szabályozni, indokolt lenne a Be. egyes rendelkezéseit is módosítani illetőleg kibővíteni. Ezeknek a szabályoknak nyilvánvalóan és egyértelműen rögzíteniük kellene a letartóztatott jogállásának az elítélthez képest az ártatlanság vélelméből adódó alapvető eltéréseit, az előzetes letartóztatás foganatosításának helyét és a minden, a foganatosítás során felmerülő kérdésben bíróhoz fordulás jogát.

11. Az előzetes letartóztatás tartama és megszüntetése terén a hazai szabályozást tekintve az egyik fő problémának a vádirat benyújtása előtt elrendelt előzetes letartóztatás tartamának túl tág meghatározását tartom. Az egy hónapos elrendelést követő két, majd egyre több hónapos hosszabbítás azt eredményezheti, hogy a már egyszer elrendelt előzetes letartóztatás megszüntetésére az eljárás előrehaladtával egyre kevesebb az esély. A nyomozás során — védelmi kérésre — havonként kötelező érdemi felülvizsgálat elősegíthetné az előzetes letartóztatások átlagos tartamának csökkenését.

12. Szükséges lenne az előzetes letartóztatás végső tartamának meghatározása is. A végső tartamot nem összességében, hanem eljárási szakonként kellene meghatározni: a nyomozati szakban is és a bírósági szakban is legfeljebb 1-1 évig tarthasson az előzetes letartóztatás. Ha ezen időszak alatt vádemelésre illetőleg elsőfokú ügydöntő határozatra nem kerül sor, az előzetes letartóztatást meg kellene szüntetni. Megismételt eljárás esetén a határidő újra kezdődne.

13. A kollúzió veszélye miatt elrendelt előzetes letartóztatás végső tartamát indokolt lenne még az előbbinél is rövidebben meghatározni. A tárgyalási szakban kollúzió veszélye miatt előzetes letartóztatást elrendelni sem szabadna, a nyomozati szakban pedig az emiatt elrendelt előzetes letartóztatás tartamát legfeljebb 3 hónapban kellene meghatározni.

14. Az előzetes letartóztatást akkor is meg kellene szüntetni, ha a bíróság nem jogerősen felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki. A nem jogerősen elítélt terhelt előzetes letartóztatásának végső határideje pedig (az eljárás jogerős befejezése mellett) nem a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés vége, hanem az esetleges feltételes szabadságra bocsátás napja lenne (ha a terhelt magatartásával a feltételes szabadságra bocsátásra egyébként rászolgáltatna).

15. Feltétlenül törvényileg tisztázni kellene, hogy melyik bíróság jogosult az előzetes letartóztatás megszüntetésére. Ez a probléma elsősorban a vádemelés előtt elrendelt (fenntartott) előzetes letartóztatás esetén merülhet fel, hiszen egyszerre több (az elrendelő, a fogvatartás helye szerinti és a meghosszabbításra jogosult) bíróság illetékessége is felmerülhet. Álláspontom szerint mindenkor az előzetes letartóztatást utoljára elrendelő (fenntartó) bíróság jogosult az előzetes letartóztatás megszüntetésére azzal, hogy ha a nyomozást később nem az elrendelés helye szerinti bíróság területén folytatják, akkor a megszüntetésre az utoljára elrendelő (fenntartó) bírósággal azonos szervezeti felállású, de a fogvatartás helye szerint illetékes bíróság lesz jogosult.

16. Feltétlenül rögzíteni kellene a Be-ben, hogy ha a bíróság az előzetes letartóztatást a továbbiakban a korábbihoz képest más okból (okokból) kívánja fenntartani, akkor ezt a fenntartást egy új határozatban kell kimondani.

17. Az előzetes letartóztatás megszűnésének okait garanciális okokból külön fel kellene sorolni azzal, hogy ha bevezetnék az előzetes letartóztatás végső tartamát, akkor a felsorolás azzal kiegészülne.

18. Az előzetes letartóztatáshoz hasonlóan a lakhelyelhagyási tilalom szabályai között is rögzíteni kellene, hogy eljárási feltétel hiányában nem rendelhető el.

19. A lakhelyelhagyási tilalom vádirat előtti felülvizsgálatára vonatkozó szabály megváltoztatása szükséges annyiban, hogy mind az ügyész, mind a bíróság által elrendelt lakhelyelhagyási tilalom esetén szükség van az ügyészi felülvizsgálatra és erre nemcsak 6 hónap után, hanem 6 havonként kell hivatalból is sort keríteni. Garanciális okokból azt is kifejezetten elő kellene írni, hogy a 6 hónaponkénti felülvizsgálat elmaradása illetőleg az előzetes letartóztatás elrendelése esetén a lakhelyelhagyási tilalom megszűnik.

20. A lakhelyelhagyási tilalom elrendelése (fenntartása, a megszüntetés megtagadása) elleni jogorvoslatot egységesen kellene szabályozni tekintet nélkül arra, hogy az ügyész vagy a bíróság rendelte el azt. Az egységes szabályozás alapját az előzetes letartóztatás jogorvoslati szabályozása képezhetné azzal, hogy a felesleges és ellentmondásokat szülő utaló szabályok helyett külön kellene meghatározni a fórumokat, az előterjesztési és az elbírálási határidőt.

21. Pontosabban meg kellene határozni a házi őrizet elrendelésének feltételeit, az elrendelés és a fenntartás szabályait. Ezt jórészt a jelenlegi utaló szabályok kiiktatásával és részletesebb szabályok megalkotásával, részint a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos vádirat előtti eljárás szabályainak módosításával lehetne elérni.

22. Lehetővé kellene tenni a terhelt számára, hogy házi őrizet esetén a folyamatos őrzés vagy a technikai ellenőrzés költségeit megelőlegezze, ha az előzetes letartóztatás csak így kerülhető ki. Ugyanakkor a társadalmi különbséges egyensúlyozására a végül felelősségre vont terheltet is (akár részben) mentesíteni lehetne a házi őrizet költségeinek viselése alól.

23. A Be-ben is kötelezővé kellene tenni az útlevel elvételét, ha a bűncselekményre a törvény 5 évi vagy ennél súlyosabb büntetést rendel. Felesleges szabály a személyi szabadságot tartósan korlátozó kényszerintézkedések esetén az útlevel visszavonásának előírása. Ehelyett — a külföldiekre vonatkozó szabályozással összhangban — az útlevel elvétele után azt a hatóság őrizetére kellene bízni.

24. Az úti okmány elvételével kapcsolatos jogorvoslatnál a Be-ben pontosabb szabályozás lenne indokolt. Míg a kötelező elvétel esetén helyes a törvényi rendelkezés, amely kizárja a jogorvoslatot, addig a fakultatív esetekben, illetőleg ha a meghatározott időtartamú külföldre utazáshoz való hozzájárulást tagadja meg a bíróság (ügyészség), az eltérő jogértelmezés kizárása céljából a jogorvoslatot kifejezetten lehetővé kellene tenni.

25. Álláspontom szerint — a külföldi szabályokkal egybevetve — feltétlenül szükséges lenne az előzetes letartóztatás egyéb helyettesítő intézményeinek lehetővé tétele is a Be-ben. A törvénynek csak exemplifikatív módon kellene felsorolni a lehetséges szurrogátumokat, nyitva hagyva a lehetőséget bármilyen egyéb, az egyedi esetben alkalmazható intézmény előtt, ha az előzetes letartóztatás feltételei fennállnak, de általa az előzetes letartóztatás elrendelése mégis elkerülhető. Ugyanakkor egyes, gyakrabban használható helyettesítő intézmények törvényi szabályozása is indokolt. Egyrészt garanciális szempontból, másrészt azért, hogy a jogalkalmazó dolgát is megkönnyítsük, amikor az előzetes letartóztatás helyett más intézmény elrendeléséről akar dönteni. Ilyen egyéb helyettesítő intézmények lehetnek

— a terhelt fogadalma, hogy bizonyos cselekményektől tartózkodik vagy bizonyos időközönként a hatóságnál bejelentkezik (a terheltet figyelmeztetni kell arra, hogy ha ígérését megszegi, akkor előzetes letartóztatásba helyezik);

— a terhelt utasítása bizonyos cselekményekre (pl. jelentkezési kötelezettség) vagy azoktól való tartózkodásra (pl. alkoholtilalom, bizonyos (szórakozó) helyek látogatásának tilalma). Ezeket csak bíróság (a vádirat benyújtása előtt az ügyész is) rendelhetné el, de végrehajtásukat a rendőrség ellenőrizné. Itt kell kiemelni az időszakonkénti jelentkezési kötelezettség önálló alkalmazásának lehetőségét;

— ha másként nem előzhető meg az előzetes letartóztatás, akkor a bíróság (a terhelt beleegyezésével) ideiglenes pártfogót rendelhet ki, akinek jogállására a társadalmi pártfogó jogállása megfelelően irányadó lenne.

26. A különleges eljárásra vonatkozó rendelkezéseknél változást igényelne, hogy a védő jelenlététől csak akkor lehetne eltekinteni, ha kirendelésére (meghatalmazására) és értesítésére legalább 24 órával a meghallgatás előtt sor került.

27. A védőnek a feltétlen meghallgatáson hozott határozat elleni fellebbezési határidejét is meg kellene változtatni. Ha a védő a meghallgatáson nem vesz részt, az előzetes letartóztatás elrendelése ellen a védő ne a meghallgatástól, hanem a kézbesítéstől számított 3 napon belül fellebbezhessen. A védő vagy a terhelt által a meghallgatáson bejelentett fellebbezés esetén annak indokolását mindenkor jegyzőkönyvbe kellene venni annak érdekében, hogy a másodfokú elbírálás ne csak formáság, hanem tényleges határozathozatal lehessen.

28. Tisztázni kellene az előzetes letartóztatás elrendelésének megtagadása illetőleg enyhébb kényszerintézkedés (lakhelyelhagyási tilalom, házi őrizet, úti okmány elvétele) elrendelése esetén az ügyészi fellebbezés hatályát és ki kellene mondani, hogy a terheltet ilyenkor a végzés meghozatalakor szabadlábra kell helyezni.

29. A már elrendelt előzetes letartóztatás esetén az ismételten benyújtott, új körülményt nem tartalmazó szabadlábra helyezési kérelemnél a jelenlegi szabályozás mindenképpen lehetővé teszi, hogy a bíróság a határozat hozatalát mellőzze. Ezt ki kellene egészíteni azzal a megjegyzéssel, hogy ha az előzetes letartóztatás fenntartása kérdésében 1 hónapon belül nem volt döntés, akkor a határozat hozatala nem mellőzhető, hanem mindenképpen érdemében meg kell vizsgálni az előzetes letartóztatási okokat.

30. A hatályos Be. egyáltalán nem rendelkezik arról, hogy az előzetes letartóztatásnak a vádirat benyújtását követő felülvizsgálata során kibocsátott jogorvoslatra milyen szabályok vonatkoznak. Itt azonban olyan fontos kérdéstről van szó és annyi speciális probléma merülhet fel, hogy mindenképpen indokolt lenne a külön, részletes szabályozás.

3. 3. A joggyakorlattal kapcsolatos felvetések

1. A szökés, elrejtőzés veszélyéről összefoglalóan elmondható, hogy a gyakorlatban túl könnyen hivatkoznak erre a letartóztatási okra, kevés adattal támasztják alá, sőt, általában meg sem kísérik azok felsorolását. A szökés, elrejtőzés veszélyét többnyire a bűncselekmény súlyára tekintettel tekintik megállapíthatónak, elsősorban arra a „töretlen és egységes”, de alapjában hibás gyakorlatra hivatkozva, hogy ilyenkor nem is kell további adatokra hivatkozni, a bűncselekmény súlya önmagában megalapozza az előzetes letartóztatás elrendelését. A törvényi rendelkezések pontosabb és megszorító értelmezése bizonyára az előzetes letartóztatások számának jelentős csökkenéséhez vezetne.

2. A szökés veszélyét a bíróságnak mindenkor az eset összes körülményének a vizsgálata alapján kell felmérnie és végzésében az ezt megalapozó adatokat (legalább a nyomozati akták megfelelő részére való utalással) meg kell jelölnie. A bíróságnak a tényszerű előzetes letartóztatási okokat (szökés, elrejtőzés, bűnismétlés) mindenkor bizonyítékokkal kell alátámasztania, míg a jövőben megvalósulható, a terhelt jövőbeli magatartására utaló okokat (a tényszerű okok veszélye, kollúzió veszélye) valószínűsíteni kell.

3. A bíróságnak a kollúzió veszélyére alapított előzetes letartóztatást elrendelő végzésében adatokkal kell alátámasztani egyrészt azt, hogy a terhelt az eljárást (bizonyos cselekményekkel) megghiúsítani törekszik, másrészt azt, hogy erre meg is van a reális esélye. Különösen arra kell rámutatnia, hogy az egyébként minden eljárásban fennálló megghiúsítási veszélyhez képest mi az, ami a terhelt esetében konkrétan erre utal.

4. Meg kell említeni a külföldi (elsősorban német) próbálkozásokat a fiatakorúak előzetes letartóztatásának csökkentésére. A német mintájú ifjúságvédelmi intézetek és a holland munkaterápia egyaránt elősegítheti a fiatakorú fejlődését anélkül, hogy a terhelt ki lenne téve a kriminális fertőzés veszélyének. Az adatok azt támasztják alá, hogy a félig vagy teljesen nyitott alternatív intézetekben elhelyezett fiatakorúaknál a visszaesések aránya jóval alacsonyabb, mint az előzetes letartóztatásba helyezettteknél. És akkor még nem is szóltunk az általuk végzett munka egyéni és társadalmi hasznosságáról.

5. Az előzetes fogvatartás beszámítását a Be. és a Btk. többé-kevésbé megfelelően rendezi. A Legfelsőbb Bíróság jelenlegi kollégiumi állásfoglalásával ellentétben úgy vélem, hogy felfüggesztett szabadságvesztés és pénzmellékbüntetés együttes kiszabása esetén az előzetes fogvatartásban töltött időt a pénzmellékbüntetésbe kellene beszámítani és csak a szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése esetén a szabadságvesztésbe. Ezzel is befolyásolni lehetne a terheltnek a felfüggesztés tartama alatt tanúsított magatartását illetőleg ösztönözni lehetne arra, hogy a próbaidő eredményesen teljen el. Ha azonban utóbb a szabadságvesztés végrehajtását kell elrendelni, akkor intézkedni kell a pénzmellékbüntetés meg nem fizetett részének megfizetése iránt.

6. Álláspontom szerint az eljárás tartama alatt alkalmazott előzetes letartóztatást bármelyik bűncselekmény miatt kiszabott büntetésbe be lehet számítani. Ellenkező értelmezés szerint ahhoz, hogy a terhelt utóbb beszámíthassa, akár neki kellene indítványoznia az előzetes letartóztatás hatályának kiterjesztését arra a bűncselekményre is, amelyben bűnösnek érzi magát. Ugyanakkor a kettős értékelhetőség elkerülésére törvényileg ki kellene zárni a kártalanítást, ha a fogvatartást más büntetésbe beszámították.

7. Tisztázva az ellentétes bírói gyakorlatot a Legfelsőbb Bíróságnak ki kellene mondania, hogy összbüntetésbe foglalásnál először az összbüntetést kell megállapítani és ebbe az összbüntetésbe kell az előzetes fogvatartásban töltött időt beszámítani (még akkor is, ha az egyik alapbüntetés az előzetes letartóztatással kitöltöttnek lenne tekinthető).

3. 4. Az értekezés eredményeinek hasznosítása

Az értekezés mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás számára hasznosítható eredményeket tartalmaz.

A jogalkotás számára a legfőbb és minél hamarabb megoldandó probléma az előzetes letartóztatás egyes részletkérdéseinek

külön törvényben

való szabályozása. Ezeket a módosító javaslatokat az alábbi fő kérdések köré csoportosíthatjuk:

1. Az előzetes letartóztatás foganatosításával kapcsolatosan:

- A külvilággal való kapcsolattartás (látogatás, levelezés, csomag, telefon)
- A munkára és a szabadidő eltöltésére vonatkozó rendelkezések (munkáltatás, szabadlevegőn tartózkodás, oktatás, vallás)
- Létfenntartás, egészségügy (ruházat, étkezés, tárgyak bevitele)
- Biztonsági intézkedések (büntetések, fegyelmi intézkedések)
- Jogorvoslat (fajtai, megtámadható intézkedések és határozatok, fórumrendszer, határidő)
- Fiatalkorúakra vonatkozó külön rendelkezések (foganatosítás helye, helyettesítése, ideiglenes intézkedések)

2. Az óvadékkal kapcsolatosan:

- Alkalmazási kör
- Kizárás az óvadék alól
- Döntési fórum
- Fakultatív vagy obligatórius rendszer
- Óvadék eszköze
- Az óvadéki jogviszony megszűnése
- Az elveszett óvadék hova fordítása

3. A kártalanítással kapcsolatosan:

- A kártalanítás feltételei (pozitív és negatív feltételek)
- A kártalanításra jogosultak
- Az igényérvényesítés határideje
- A kártalanítás módja
- A kártalanítási eljárás
- Az állam visszkereseti joga

A külön törvény mellett a

Be-ben is mielőbb szükséges változtatások

tekintetében is számos megfontolandó kérdést tartalmaz az értekezés. Ezek elsősorban az előzetes letartóztatás feltételeire vonatkoznak, de az egyéb kérdések (tartam, helyettesítő intézmények, jogorvoslat) terén is számos módosító javaslat található.

A jogalkalmazás számára is szemléletváltozás szükséges. A bíróság ugyanis a korábbi fórumrendszernek megfelelően a nyomozati szakban az esetek döntő többségében a nyomozó hatóság előterjesztésére (illetve az alapján tett ügyészi indítványra) alapítva rendeli el az előzetes letartóztatás anélkül, hogy az előzetes letartóztatást megalapozó körülmények tisztázására kísérletet tenne. Azzal pedig, hogy (fiatalkorú terhelt kivételével) az előzetes letartóztatás elrendelése során tartott feltétlen meghallgatáson nem kötelező a védő részvétele (sőt, azt megelőzően a kirendelése és megfelelő időn belüli értesítése sem), a meghallgatás a gyakorlatban csak formáság és nem más, mint az előterjesztés bírói szentesítése. Az értekezés ezekre és egyéb, a joggyakorlatban felmerülő problémákra is igyekezett választ adni és javaslattal élni. Ezek a javaslatok mind a büntető eljárás során (bírói, ügyészi, nyomozó hatósági, védői jogalkalmazás), mind a fogatosítás során (fogatosítást végző szervek) hasznosíthatók.

4. Az értekezés témakörében megjelent publikációk

4. 1. Önálló könyv, könyvfejezet

1. Büntető eljárásjog, írásbeli vizsgakérdések. JPTE ÁJK Pécs, 1999. 188 p. Második, átdolgozott és javított kiadás: Pécs, 2000. 206 p.
2. Büntető eljárásjogi alapismeretek. JPTE ÁJK Pécs, 1998. 123 p.
3. A büntető kártalanítás alapjának jogtörténeti és jog-összehasonlító elemzése. Egyetemi jegyzet fejezet. In: Vázlatok és szemelvények a büntető-eljárásjog tanulmányozásához. II. kötet. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2000. 195-201. o.
4. A büntető eljárás vázlata. Oktatási segédanyag fejezet. In: Az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett kiskorúak gyámságát ellátó személyek képzéséhez. Nyíregyháza, 1999. 92-112. o.

4. 2. Tanulmányok

1. A gyanúsított és a védő érintkezése az előzetes fogva tartás során. Belügyi Szemle, 2000/9. 79-89. o.
2. A büntetőeljárás törvény legújabb módosítása. Ügyvédek Lapja 2000/3. szám 11-18. o.
3. Az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályai a magyar és a német jogban. Magyar Jog 2000/4. 224-238. o.
4. Die Vorgerichtsstellung im ungarischen Recht. Jogelméleti Szemle, 2000/2. szám. Internetes elérhetősége: <http://www.extra.hu/jesz/herke2.html> (2000. 03. 31. 14:45)
5. Az előzetes letartóztatás végrehajtása az emberjogi konvenció tükrében. Jogtudományi Közlöny 2000/3. 90-98. o.
6. Gondolatok a házi őrizet magyarországi bevezetése előtt. Magyar Jog 1998/8. szám 469-472. o.
7. A katonai büntetőeljárás. Jura 1998. májusi szám 10-15. o.
8. A fiatalok elleni büntetőeljárás. Jura 1997. májusi szám 29-33. o.
9. Az előzetes letartóztatást helyettesítő intézmények, különös tekintettel az óvadéokra. Bírak Lapja 1996/1-2. sz. 97-118. o.

4. 3. Recenziók, szerkesztések

Az 1973. évi I. törvény és az ahhoz kapcsolódó bírósági állásfoglalások. Kiadvány a jogi szakokleveles képzések számára, JPTE ÁJK Pécs, 1995. 104 p.

4. 4. Konferencia-előadások

1. „Az előzetes letartóztatás szabályozása a német jogban” Országos Ügyészségi Konferencia, Budapest, 1998. november
2. „A letartóztatott által a zárkába bevihető tárgyak” Országos Ügyészségi Konferencia, Balatonlelle, 1999. november
3. „Az ügyészség feladatai a házi őrizet foganatosítása során” Országos Ügyészségi Konferencia, Balatonlelle, 2000. november

4. 5. Megjelenés alatt álló publikációk

1. A bíróság elé állítás (Jura)
2. Die Untersuchungshaft im ungarischen Recht. (Jogelméleti Szemle)

PHD ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

HERKE CSONGOR

AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁS
ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEI

PÉCS, 2001.

THESEN DER PHD-DISSERTATION

CSONGOR HERKE

**DIE THEORETISCHEN UND PRAKTISCHEN FRAGEN DER
UNTERSUCHUNGSHAFT**

PÉCS, 2001.

Kurze Zusammenfassung der ausgeschriebenen wissenschaftlichen Aufgabe, des Forschungsthemas

Die Untersuchungshaft (vorläufige Festnahme) ist eine mit der dauernden Entziehung der persönlichen Freiheit des Beschuldigten verbundene, vor dem rechtskräftigen Gerichtsurteil getroffene Zwangsmaßnahme, die vom Gericht zur Gewährleistung des Erfolges des Verfahrens oder zum Zweck der Verhinderung der Begehung einer neuen Straftat anordnen kann. Sie muß also von der Freiheitsstrafe unterschieden werden, die gleicherweise eine dauernde Entziehung der persönlichen Freiheit ist, aber schon nach dem rechtskräftigen gerichtlichen Urteil. Deshalb ist das Attribut „vorläufig“ unbegründet und entsprechender wäre der Ausdruck Festnahme (SZÉKELY).

Die Anordnung der Untersuchungshaft kam seit 1989 im Ergebnis der politischen Änderung ausschließlich in die Zuständigkeit des Gerichtes. Während die Ermittlungsbehörde (seit 1987 der Staatsanwalt) früher im Laufe des Ermittlungsverfahrens sogar mit der Genehmigung des Staatsanwalts die Untersuchungshaft anordnen konnte, kann heute nur noch das Gericht über die schwerste Zwangsmaßnahme des Verfahrens entscheiden. Eines der Hauptziele der Dissertation war dessen Untersuchung, inwieweit *die neue gesetzliche Regelung den rechtsstaatlichen Anforderungen entspricht* und inwieweit sie auch eine praktische Änderung auf dem Gebiet der Anordnung der Untersuchungshaft bedeutete.

Während des Sozialismus blieb aber das ungarische Strafverfahrensrecht nicht nur auf dem Gebiet des Instanzensystems von den rechtsstaatlichen Anforderungen zurück. Im Gegensatz zu dem in den internationalen Abkommen Vorgesehenen ist nämlich die Hauptregel diejenige, nach der zur Untersuchungshaft nur im unvermeidlichen Notfall kommen soll. Als eine zweite Hauptfrage betone ich also, daß die Festnahme des Beschuldigten mit der Regelung möglichst anderer, *ersetzender Institutionen* vermieden werden muß. Dieses international anerkanntes Prinzip kommt aber bei uns noch nicht zur Geltung. Es wurden zwar in den vergangenen Jahren Versuche zur Einführung der die Untersuchungshaft ersetzenden Institutionen gemacht, sie haben aber in der Praxis keine Anwendung gefunden (siehe Verbot des Verlassens des Wohnortes, Hausarrest), oder sie ersetzen die Untersuchungshaft tatsächlich nicht, sondern sie sind parallel damit anzuwenden (Wegnahme der Reisedokumente), bzw. einzelne Versuche der Gesetzgeber traten nicht in Kraft (siehe Einführung der Kautions in der neuen StPO). Die Dissertation betrachtete deshalb für ihre Aufgabe den Überblick der ersetzenden Institutionen und die Formulierung der *de lege ferenda* Vorschläge (in erster Linie im Zusammenhang mit der Kautions).

Den dritten Schwerpunkt bilden die mit der *Ausführung* der Untersuchungshaft verbundenen Probleme. Auf diesem Gebiet bleibt die ungarische Rechtsetzung und Rechtsanwendung gleichermaßen vom internationalen Standard weit zurück. Die Anknüpfung der Rechtsstellung des Festgenommenen an die des Freiheitsstrafe Abbüßenden bzw. der Verweis darauf *mutatis mutandis* veranschaulicht diejenige fehlerhafte Fixierung, wonach der Festgenommene kein anderer als ein quasi Verurteilter mit spezieller Rechtsstellung ist. Der Mangel an der Methode der rechtsstaatlichen Regelung, eine viel breitere als die gegenwärtige Regelung der Rechte des vorläufig Festgenommenen, der Präsomtion der Unschuld entsprechende Regelung ist eine wichtige, dringende Herausforderung des Gesetzgebers. In der Praxis ist aber genügend nur auf den schlechten Zustand der Arrestzelle der Polizei, auf die schwere Durchsetzbarkeit der Rechte des Festgenommenen hinzuweisen. Die Dissertation hält gerade deshalb nicht nur die Regelung der Ausführung der Untersuchungshaft in einem getrennten Gesetz, sondern auch die eurokonforme Änderung der Rechtsanwendung für notwendig.

Schließlich war das vierte Ziel der Überblick der theoretischen und praktischen Probleme der *Entschädigung* in Strafsachen. Es ist heute nicht mehr umstritten, daß eine Entschädigung unter den entsprechenden Bedingungen dem Festgenommenen zusteht, wenn er im Grundprozeß freigesprochen wird (bzw. das Verfahren oder die Ermittlung ihm gegenüber eingestellt wird). Die Dissertation wünscht auch eine Antwort auf die aus der Regelung der Entschädigung in der StPO (Mangel an einem getrennten Gesetz) und aus der fehlerhaften praktischen Auslegung der Bedingungen stammenden Probleme zu geben.

Die Methoden der durchgeführten Untersuchungen und der Verarbeitung, der Aufbau der Dissertation

2.1 Die Forschungsmethode und die Quellen

Im Laufe der Forschung bin ich *von den historischen Wurzeln* der Untersuchungshaft ausgegangen. Das machte ich aufgrund der Verarbeitung von mehreren, unter anderem zahlreichen fremdsprachigen Werken der Fachliteratur. Im Laufe dessen führte ich zuerst einen Überblick durch die allgemeine Geschichte aus begonnen mit den römischen Rechtsgrundlagen der Institution durch das Mittelalter bis zu den die Regelungsgrundlage der heutigen modernen Staaten bildenden Kodexen der neuen Epoche, danach untersuchte ich die ungarischen rechtlichen Bestimmungen.

Dazu überblickte ich alle diejenige ungarische Rechtsnormen, die auch nur die der Urteilsfällung vorangehende Festnahme, besonders die Untersuchungshaft erwähnen. Die ungarischen Strafverfahrenskodexe aber (von den Jahren 1986, 1951, 1962, 1973 und 1998) analysierte ich ausführlich, zusammen mit dem Überblick ihrer Kommentare.

Außer dem historischen Überblick spielte in der Forschungsarbeit eine wichtige Rolle *der internationale Ausblick*. Das bedeutete in erster Linie die ausführliche Bekanntmachung der deutschen und österreichischen Regelung (Strafverfahrenskodexe, die die Regeln der Ausführung und der Entschädigung enthaltenden Gesetze) und ihre Analyse aus dem rechtsvergleichenden Aspekt, aber an mehreren Stellen bin ich auch auf mehrere europäische Regelungsmethoden (in erster Linie des französischen und des englischen), sowie des amerikanischen Rechts hinausgegangen. Das untersuchte ausländische Rechtsmaterial unterstützte eindeutig die anfängliche Fragestellung, nach der die ungarische rechtliche Regelung noch in vieler Hinsicht vom europäischen Standard zurückbleibt. Zur Unterstützung dessen untersuchte ich anderthalb Dutzend *internationale Abkommen*, Satzungen und Empfehlungen und ich war bemüht, ihre für die ungarische Rechtsetzung und Rechtsanwendung für maßgeblich anzusehenden Teile zu verarbeiten.

Die Dissertation behandelt außer mehr als vier Dutzend fremdsprachigen Quellen etwa 200 *Studien in ungarischer Sprache*. Die Mehrheit der fremdsprachigen Literatur stammt aus dem deutschen Sprachgebiet, aber in den die Grundlagen des angelsächsischen Systems betreffenden Fragen kam es auch zum Überblick der englischen Grundwerke. Die Behandlung der Fachliteratur folgt in erster Linie der Struktur der Dissertation, so macht die Dissertation beinahe in allen Einzelfragen die inländischen und ausländischen Standpunkte bekannt, fallweise läßt sie aneinanderstoßen. Diese Basis der Fachliteratur bedeutet den Hintergrund der theoretischen Auslegungen.

Neben den theoretischen Problemen setzte die Dissertation als Ziel die Stellung von praktischen Fragen und auch ihre Beantwortung. Dazu war der Überblick der *Entscheidungen der Fälle des Obersten Gerichts*, bzw. die Analyse der Stellungnahmen des Strafkollegiums, sowie die Behandlung von etwa 50 *individueller Fälle* unerlässlich notwendig. Die praktische Analyse wurde gleichfalls durch die Untersuchung der *Kriminalstatistiken* gefördert, im Laufe deren versuchte ich in erster Linie nach dem Überblick der Angaben der 90-er Jahre die Schlußfolgerungen in Bezug auf die praktischen Probleme der Untersuchungshaft zu ziehen. Schließlich hatte ich als Leiter der Gruppe des Komitates Baranya der Ungarischen Helsinki Kommission die Gelegenheit zu einer repräsentativen Untersuchung, die in erster Linie auf dem in den Arrestzellen der Polizei der Region (Komitate Baranya, Somogy, Tolna), bzw. im Bereich der im Zuchthaus und Gefängnis in Budapest in der Kozma Straße ausgegebenen und *verarbeiteten Fragebogen* beruhte.

2.2 Der Aufbau der Dissertation

2.2.1 Einführung

Im Laufe der Anordnung und der Aufrechterhaltung der Untersuchungshaft müssen besonders vier Grundprinzipien geltend gemacht werden: das Prinzip der Verhältnismäßigkeit, der Billigkeit, der Vermutung der Unschuld und des Kontradiktoriums. Sowohl die Anordnung als auch die Aufrechterhaltung, aber auch die Ausführung der Untersuchungshaft sind durch diese Prinzipien durchdrungen.

Mehrere internationale Abkommen setzen den Schutz der persönlichen Freiheit sowie die grundlegenden Anforderungen der Anordnung und Ausführung der Untersuchungshaft fest. Auch von diesen wird die allgemeine Erklärung der Menschenrechte der UNO, das Abkommen über den Schutz der Menschenrechte und der grundlegenden Freiheiten (Euroabkommen), internationale Übereinkunftsurkunde der bürgerlichen und politischen Rechte (Übereinkunftsurkunde) herausgehoben. Daneben wird der Fragenkomplex auch durch andere internationale Beschlüsse und Empfehlungen geregelt. Alle internationale Urkunden sind in der Hinsicht einheitlich, daß die Untersuchungshaft in gewissen Strafsachen unerläßlich, sogar unentbehrlich ist, zugleich sagen sie aus, daß die der Urteilsfällung vorangehende Festnahme immer eine wählbare und Ausnahmeinstitution sein muß.

Die Verfassungen der bürgerlichen Staaten legen immer einen besonderen Wert darauf, daß sie die grundlegenden Menschenrechte, auch innerhalb deren das Recht auf die persönliche Freiheit in Übereinstimmung mit den oben erwähnten Abkommen und Empfehlungen deklarieren. Dem entsprechend setzt auch die ungarische Verfassung das Recht auf die persönliche Freiheit fest. Die Untersuchungshaft (bzw. ihre ersetzenden Institutionen) können aber nicht nur die persönliche Freiheit, sondern auch andere staatsbürgerlichen Rechte verletzen.

Nach § 4 der StPO müssen die persönliche Freiheit und auch andere staatsbürgerlichen Rechte im Strafverfahren beachtet werden, und sie können in der StPO nur in bestimmten Fällen und auf bestimmte Weise eingeschränkt werden. Außer der StPO finden wir nicht nur in Gesetzen, sondern in Rechtsquellen vom niedrigeren Niveau Bestimmungen, die im Zusammenhang mit der Untersuchungshaft die früher angeführten staatsbürgerlichen Rechte einschränken.

2.2.2. Die Geschichte der Regelung der Untersuchungshaft

Aufgrund des allgemeinen historischen Überblicks können zwei grundlegende historische Systeme der Anordnung der Untersuchungshaft unterschieden werden: das angelsächsische und das kontinentale System (BÓCZ). Während bei dem vorigen die Untersuchungshaft eine Hauptregel ist, aber daraus der Beschuldigte von der ersten Minute an auf freien Fuß gesetzt werden kann (und unter den gesetzlichen Regeln ist die Freilassung gegen Kautions auch verbindlich), bestimmt das kontinentale System eingehend die Bedingungen der Anordnung der Untersuchungshaft damit, daß das Recht auf die persönliche Freiheit als Hauptregel geltend gemacht wird. Das ungarische Recht regelt die Untersuchungshaft nach dem kontinentalen System.

Nach dem allgemeinen historischen Überblick untersucht die Dissertation die ungarische Vorgeschichte der Untersuchungshaft. In der mittelalterlichen Rechtsentwicklung war es festzustellen, daß die gesetzlichen Regelungen in erster Linie auf dem Privileg der Adeligen beruhten: während ein Adelliger nur sehr selten im Falle von äußerst schweren Straftaten verhaftet werden konnte, war die Verhaftung bei den nicht Adeligen die Hauptregel, und die Möglichkeit, sich auf freiem Fuß zu verteidigen, war nur sehr selten gegeben. Bis zum Jahre 1853 (bis zur Übernahme der österreichischen Strafprozeßordnung) gab es in Ungarn keine einheitliche Strafprozeßordnung, sondern die strafrechtliche Verantwortlichmachung fand nach Landesregionen und Gesellschaftsschichten differenziert statt (KAJTÁR). Die erste ungarische Strafprozeßordnung, der Gesetzartikel XXXIII vom Jahre 1896 enthielt zum ersten Mal die ausführliche Regelung der Untersuchungshaft. Die StPO vom Jahre 1896 war bis zur Strafprozeßordnung vom Jahre 1951 in Kraft, so habe ich aufgrund ihrer ausführlichen Analyse auch in mehreren Hinsichten lehrreiche Schlußfolgerungen gezogen. Die StPO vom Jahre 1951 regelte die Untersuchungshaft den sozialistischen Ideen entsprechend, aber in vielem übernahm sie die Bestimmungen vom Jahre 1896. Im wesentlichen kann das gleiche über die Gesetzverordnung der StPO vom Jahre 1962 gesagt werden, die kaum eine Änderung in der Sache in der Regelung der Untersuchungshaft mit sich brachte. Das auch gegenwärtig geltende Gesetz I vom Jahre 1973 (StPO) unterschied sich anfangs nicht in vielem von den anderen zwei sozialistischen Kodexen, ihren heutigen den rechtsstaatlichen Erwartungen mehr oder weniger entsprechenden Zustand bekam sie durch eine ganze Reihe der vom Jahre 1987 beginnenden Novellen. Einen Teil des ungarischen historischen Überblicks bildete auch das Gesetz XIX vom Jahre 1998 (neue StPO), die aber statt des ursprünglichen am 1-sten Januar 2000 bestimmten Inkrafttretens nach dem heutigen Zustand erst am 1-sten Januar 2003 in Kraft treten wird, deshalb muß sie als ein gültiges, aber kein geltendes Rechtsmaterial behandelt werden.

2.2.3 Die Bedingungen der Untersuchungshaft

Das erste meritorische Kapitel überblickt die Bedingungen der Untersuchungshaft. Im Laufe dessen folgt es der in der ungarischen Fachliteratur noch nicht bekanntgemachten, aber in der deutschen Fachliteratur im allgemeinen angenommenen Aufteilung (JESCHECK). So teilt die Dissertation die Bedingungen der Untersuchungshaft auf formelle und materielle Bedingungen. Zu den vorigen zählend die Einleitung des Verfahrens, die richterliche Entscheidung, den Strafantrag des Staatsanwaltes, die Vernehmung des Beschuldigten und den begründeten Beschluß. Innerhalb der materiellen Bedingungen (die von der einheimischen Fachliteratur als Bedingungen der Untersuchungshaft betrachtet werden) unterscheidet es nach TREMMEL allgemeine (gemeinsame) Bedingungen (Androhung mit einer Freiheitsstrafe, begründeter Verdacht, beim Jugendlichen die besondere objektive Schwere) und besondere (alternative) Bedingungen. Bei den letzteren sind die Verhaftungsgründe [Gefahr] der Flucht, der Verbergung, der Kollusion, des wiederholt straffällig Werdens, beim Soldat der dienstlicher Grund oder Disziplinargrund) und die die Verhaftung ausschließenden Gründe (im Zusammenhang mit der Straftat oder mit der Person des Täters) zu finden. Die allgemeinen Bedingungen müssen alle vorliegen,

um die Untersuchungshaft anordnen zu können. Außerdem ist mindestens ein Verhaftungsgrund notwendig und es darf kein die Verhaftung ausschließender Grund vorliegen. Die Dissertation zählt zu den die Verhaftung ausschließenden Gründen auch den Mangel am Strafantrag, obwohl es auch einen Standpunkt gibt, nach dem er zu den allgemeinen Bedingungen gehört (RÓTH). Bei der Untersuchung der Bedingungen der Untersuchungshaft kann zusammenfassend festgestellt werden, daß das Hauptproblem nicht in der gesetzlichen Regelung, sondern in der praktischen Anwendung besteht.

Aufgrund der empirischen Forschung ist festzustellen, daß die Grundfrage bei der Untersuchungshaft die Anordnung ist: wenn die Untersuchungshaft im Laufe der Ermittlung angeordnet wird, hat die Verteidigung wenig Chance, sie innerhalb von ein Paar Monaten einzustellen. Gerade deshalb ist die Vernehmung bei der Anordnung von großer Wichtigkeit. Im früheren System konnte die Ermittlungsbehörde (später der Staatsanwalt) die Untersuchungshaft anordnen. Dann hätte die Vernehmung keine Bedeutung gehabt, denn das Kontradiktorium bei der Anordnung nicht geltend gemacht wurde. Vorwärts schreitend zum Rechtsstaat kann das Gericht erst seit 1989 in Ungarn die Untersuchungshaft anordnen. Das bedeutet aber im Spiegel der Statistiken keine meritorische Änderung (BÓCZ). Während in 88% der Strafantrag des Staatsanwalts den Vorlagen der Ermittlungsbehörde folgt und in 93% deren das Gericht die Untersuchungshaft auch anordnet, solange können wir von keiner meritorischen richterlichen Anordnung sprechen. Trotz des Strafantrags des Staatsanwalts gab das Gericht insgesamt in 2,4% dem Freilassungsantrag statt. Die Freilassung trotz einer so kleinen Zahl der abgewiesenen Vorlagen (Anträge) bzw. Strafanträge des Staatsanwalts bedeutet das in der Sache nicht, daß das Gericht die Untersuchungshaft anordnet, sondern nur das, daß das Gericht die von der Ermittlungsbehörde „angeordnete“ Zwangsmaßnahme sanktioniert. Diese bloß formelle Entscheidungsbefugnis des Gerichts verletzt Zuständigkeitsregeln, verletzt das Prinzip der „Gleichheit der Waffen“, schränkt die Rechtsmittelberechtigung ein und steht im Gegensatz zu den europäischen Normen (HORVÁTH).

Das wird durch die Frage der Anwesenheit des Verteidigers weiter erschwert. Obwohl das Gesetz vorsieht, daß der Verteidiger bei der Vernehmung zum Zweck der Anordnung der Untersuchungshaft anwesend sein kann, kann der Verteidiger in der Mehrheit der Fälle nicht anwesend sein. Entweder deshalb, weil er von der Behörde noch nicht bestellt wird, oder weil die Polizei während der 72 Stunden der Inhaftierung die Bevollmächtigung ihm nicht ermöglicht. So wird die Regel ausschließlich bei den Jugendlichen geltend gemacht, daß der Verteidiger bei der Anordnung der Untersuchungshaft anwesend ist (denn dort ist es immer verbindlich), während ein Verteidiger bei den erwachsenen Beschuldigten praktisch nur dann anwesend ist, wenn es schon in einer früheren Phase des Verfahrens zur Bekanntmachung des begründeten Verdachts, und dadurch zur Eröffnung der Verteidigung kam. In der Zukunft müßte die Pflicht der Benachrichtigung außer der rechtzeitigen (mindestens vor 24 Stunden) Bestellung (Bevollmächtigung) des Verteidigers vorgesehen werden, bzw. eine Lösung würde die Einführung der Rechtsinstitution des Inspektionssystems der Rechtsanwälte und der freiwilligen Verteidigung bedeuten (FENYVESI).

Von den materiellen Bedingungen der Untersuchungshaft sind die Untersuchung des begründeten Verdachts und die Frage der das zukünftige Verhalten des Beschuldigten prognostisierenden Verhaftungsgründe hervorzuheben. Der begründete Verdacht ist eine allgemeine Bedingung der Untersuchungshaft, und zwar muß der Verdacht auch in zwei Richtungen begründet werden: sowohl in Bezug auf die Straftat als auch in Bezug auf den Beschuldigten. Nach FINSZTER muß für den vorigen ein unmittelbarer Beweis, für den letzteren ein mittelbarer Beweis bestehen, TREMMEL ist aber der Ansicht, daß in Bezug auf die strafrechtlich relevante Tatsache kein Unterschied zwischen dem Handlungs- und Täterverdacht gemacht werden soll. Entweder nehmen wir den vorigen oder den letzteren Standpunkt an, kann es festgesetzt werden: das Vorliegen des begründeten Verdachts ist ein Existenzelement der Untersuchungshaft, die ohne ihn unrechtmäßig wird (BLUTMAN). In der Praxis gibt es die meisten Probleme mit den auf dem zukünftigen, vorausgesetzten Verhalten des Beschuldigten beruhenden Verhaftungsgründen. Die Gerichtsbeschlüsse begründen diese Verhaftungsgründe oft nicht, sondern sie definieren sie nur (MORAWETZ, STANGL). Diese Definitionen enthalten aber im allgemeinen wahre Feststellungen und sie sind zur Begründung der konkreten Untersuchungshaft nicht geeignet. Diese unrichtige Praxis wird meistens mit dem Zeitmangel und mit den in dieser Phase des Verfahrens zur Verfügung stehenden wenigen Informationen begründet. In der Dissertation bin ich gerade deshalb bemüht, die Umstände aufzuzählen, die diese zu erwartenden zukünftigen Verhaltensformen (Gefahr der Flucht, der Verbergung, der Kollusion und des wiederholt straffällig Werdens) unterstützen bzw. ausschließen können (MAYERHOFER, RIEDER, FARAGÓ).

Bei der Anordnung der Untersuchungshaft muß die Behörde aber nicht nur auf das Vorliegen der Bedingungen Rücksicht nehmen, sondern sie muß die Kriminalsituation auswählen, als die Untersuchungshaft noch nicht zu früh, aber auch nicht zu spät ist (TREMMEL – FENYVESI). Diese Schritte der Kriminaltaktik können von mehreren Umständen begründet werden, deshalb kann die Antwort nach einer sorgfältigen Erwägung gegeben werden: ob die Untersuchungshaft nicht nur rechtmäßig, sondern auch begründet ist (BÓCZ).

2.2.4. Die Ausführung der Untersuchungshaft

Neben den Bedingungen der Untersuchungshaft ist ein anderer wichtiger Faktor der Fragenkomplex der Ausführung. Hier geht die Dissertation nicht nur darauf hinaus, welche Rechtsnormbestimmungen sich auf die Ausführung der Untersuchungshaft beziehen, sondern (in erster Linie aufgrund der deutschen Fachliteratur) sie macht einen Vorschlag von einem breiten Umfang de lege ferenda. Während nämlich die ungarische rechtliche Regelung in der Hinsicht der Bedingungen dem internationalen Standard meistens entspricht, kann das über die Ausführung gar nicht gesagt werden. Die Hauptregel, daß einheitliche Prinzipien bei der Ausführung der Untersuchungshaft geltend gemacht werden müssen (VÓKÓ), wird in der Praxis gar nicht geltend gemacht. Jeweils andere Bestimmungen beziehen sich auf die in der Polizeizelle, in der Strafvollzugsanstalt, in der Militärcelle, in der Fürsorgeanstalt ausgeführten Festgenommenen. Aber nicht nur dieser bedeutende Unterschied bedeutet das Problem, sondern die Unklarheit der einzelnen Fragen, auch die die Festgenommenen

brandmarkenden, sie als schuldig behandelnden Institutionen werfen die Notwendigkeit eines selbständigen die Ausführung der Untersuchungshaft (nach deutschem Muster) regelnden Gesetzes auf. Der Institution der Untersuchungshaft widerspricht nämlich weitgehend, daß der Standpunkt der Fachliteratur darin einheitlich ist, daß der Festgenommene unter schlechteren Umständen ist, als ein seine rechtskräftige Freiheitsstrafe abbüßender Verurteilter (VÓKÓ).

2.2.5 Die Dauer und die Aufhebung der Untersuchungshaft

Im Bereich der Dauer und der Aufhebung der Untersuchungshaft bedeutet das erste Problem die Bestimmung der endgültigen Dauer. Auf die Frage, ob das Gesetz eine Frist bestimmen soll, nach deren Ablauf die Untersuchungshaft auf jeden Fall aufgehoben werden soll (sind die Bedingungen aufgehoben oder nicht), gibt es eine dreifache Lösung. Nach der einen (und der folgt auch die geltende StPO) ist eine solche endgültige Dauer nicht notwendig, d.h. die Untersuchungshaft muß dann aufgehoben werden, wenn seine Dauer ohne Verlängerung abgelaufen ist (das ist richtig auch gar keine Aufhebung, sondern ein Aufhören), bzw. wenn die Ursache ihrer Anordnung zu bestehen aufhört. Dieses letztere kann vorliegen, wenn irgendeine allgemeine oder alle besondere Bedingungen zu bestehen aufhören, bzw. ein die Inhaftierung ausschließender Grund eintritt. Die zweite Lösungsmethode, als das Gesetz endgültige Fristen nach Verfahrensphasen feststellt (siehe die neue ungarische StPO), während im Falle der dritten die endgültige Dauer der Untersuchungshaft im Vergleich zur Schwere der Straftat jeweils anders ist (BERKES, ARMENTA DEA). Die Dissertation kommt zur Schlußfolgerung, daß die Bestimmung der endgültigen Dauer begründet wäre, und zwar mit der Anwendung der hier erwähnten dritten Regelungsmethode.

2.2.6. Ersetzende Institutionen

Außer der Regeln der Ausführung sind wir auf dem Gebiet der ersetzenden Institutionen am meisten von den rechtsstaatlichen Anforderungen zurückgeblieben. Die Hauptfrage ist die Einführung der Kautions, die ich auf jeden Fall und so schnell wie möglich für wichtig halte. Ihre Einzelnormen müßten (es mag auch zusammen mit den Einzelfragen der Ausführung sein) in einem getrennten Gesetz geregelt werden. Mit der Berücksichtigung der Argumente und Gegenargumente kann eine solche rechtliche Regelung geschaffen werden, neben der die Hinterlegung einer Kautions für den Beschuldigten ein entsprechendes Gegenmotiv bedeuten kann und dadurch wäre die Anwendung der Untersuchungshaft in vielen Fällen zu vermeiden. Die empirischen Untersuchungen haben bestätigt: 85% der befragten Festgenommenen haben sich so geäußert, wenn es eine Kautions gäbe, würde er eine seiner materiellen Lage entsprechende Geldsumme hinterlegen, um sich auf freiem Fuß verteidigen zu können. Das aber – das sehr niedrige Einkommensniveau der Festgenommenen kennend – widerlegt das allgemeinste Gegenargument, nach dem die Kautions nur den Wohlhabenden Privilegen gewährt. Ebenso bedeutet ein Problem auch der Mangel an anderen ersetzenden Mitteln bzw. ihre Anwendung in einer geringen Zahl. Während die kleinere Popularität des Verbotes des Verlassens des Wohnortes ihre Ursache haben kann (man kann die Einhaltung der Regeln nicht kontrollieren, deshalb bedeutet

das nach den Behörden kein echtes Gegenmotiv bei der auf der Flucht befindlichen Person), könnte der Hausarrest (mit der gleichzeitigen Anwendung der entsprechenden technischen Mittel) in vielen Fällen das Dilemma des Richters lösen, als er in der gegenwärtigen Lage zwischen zwei Dingen wählen kann: entweder anordnet er die Inhaftierung des Beschuldigten, oder er entscheidet für seine Freilassung (JOLIN, ROGERS). Dasselbe kann sich auch auf andere ersetzenden Institutionen beziehen, beginnend mit dem Versprechen des Beschuldigten (dessen Verletzung mit strafrechtlichen Folgen verbunden sein kann) über die Weisungen der Behörde ganz bis zur vorläufigen Bestellung eines Bewährungshelfers (BRODA), beim Jugendlichen bis zur Erziehung in der provisorischen Fürsorgeanstalt (RÓTH), bzw. bis zu anderen im Zusammenhang mit dem Jugendlichen anwendbaren Projekten (CORNEL).

2.2.7. Anrechnung der Untersuchungshaft

Die Zeit der Untersuchungshaft muß auf die verhängte Freiheitsstrafe, gemeinnützige Arbeit, auf die Geldstrafe bzw. Geldnebenstrafe (beim Jugendlichen auch auf die Dauer der verhängten Erziehung in der Fürsorgeanstalt) angerechnet werden. Bei der Anrechnung entspricht ein Tag der Untersuchungshaft der Freiheitsstrafe von einem Tag (der gemeinnützigen Arbeit von einem Tag, einem Tagessatz). Wenn die Gültigkeit des ausländischen Urteils nicht anerkannt wird, und das Strafverfahren auf Antrag des Generalstaatsanwaltes auch zu Hause durchgeführt wird, muß auch die im Ausland abgeübte Strafe oder Untersuchungshaft auf die zu Hause verhängte Strafe angerechnet werden. Die in der Untersuchungshaft abgeübte Zeit muß so angerechnet werden, daß die Zahl des ersten Tages aus der Zahl des dem letzten Tag folgenden Kalendertag abgezogen werden muß. Die in der Untersuchungshaft abgeübte Zeit muß immer in erster Linie auf die Hauptstrafe und nur in zweiter Linie auf die Nebenstrafe angerechnet werden. Sogar dann, wenn das für den Beschuldigten im gegebenen Fall nachteiliger ist (z.B. sie muß auf den ausgesetzten Strafvollzug und nicht auf die Geldnebenstrafe angerechnet werden).

Die Dauer der Untersuchungshaft muß auf die Strafe angerechnet werden, die wegen der der Untersuchungshaft zugrunde liegenden Straftat verhängt wurde. Wegen welcher Straftat auch immer die Untersuchungshaft angeordnet wurde, kann ihre Dauer im Falle der Beurteilung in einem Verfahren auch auf das andere angerechnet werden. Die Anrechnung der in einer anderen Strafsache angewendeten Untersuchungshaft ist aber ausgeschlossen.

Bei Gesamtstrafenbildung müssen die in den Grundurteilen verhängten Freiheitsstrafen eine Gesamtstrafe bilden, und aus der Dauer der so verhängten Gesamtstrafe muß die in der Untersuchungshaft abgeübte Zeit abgezogen werden.

2.2.8 Das mit der Untersuchungshaft verbundene Rechtsmittel

Das mit der Untersuchungshaft verbundene Rechtsmittel besteht einerseits aus der Berufung, die gegen die Anordnung der Untersuchungshaft, die Verweigerung der Anordnung, die Ablehnung des Freilassungsantrages, sowie die Aufrechterhaltung oder Einstellung der Untersuchungshaft gerichtet werden. Nach der geltenden gesetzlichen Regelung kann das Gericht den wiederholt gestellten Freilassungsantrag (wenn das keinen neuen Umstand enthält) auch ohne Beschlußfassung ablehnen. Die Vorbeugung der an die Gerichte zu oft gestellten Anträge ist ein verständliches Interesse, zugleich müßten auch die wiederholt gestellten Freilassungsanträge auf jeden Fall in der Sache untersucht werden, denn das, daß er formell keinen neuen Umstand enthält (z.B. er beruft sich darauf, daß die Kollusionsgefahr nicht mehr vorliegt), bedeutet nicht, daß der frühere Antrag inhaltlich nicht mehr als neu angesehen wird (BÁNÁTI). Unter den anderen Rechtsmitteln analysiert die Dissertation die mit der Ausführung verbundenen Rechtsmittel (ihre Arten, die anfechtbaren Maßnahmen und Entscheidungen, das Instanzensystem und die Frage der Frist), die so schnell wie mögliche mit dem Habeas Corpus Verfahren verbundenen Aufgaben des Gesetzgebers, die Verfassungsbeschwerde und das Verfahren vor dem Ombudsmann, sowie die Möglichkeiten der Rechtsmittel in Straßburg. Bei dem mit der Ausführung verbundenen Rechtsmittel muß es ebenso festgestellt werden, daß die Regelung chaotisch ist, im Falle derselben Rechtsverletzung hängt die Möglichkeit des Rechtsmittels davon ab, wo die Untersuchungshaft ihm gegenüber ausgeführt wurde (VÓKÓ). Der wesentliche Unterschied zwischen der Anordnung (Verlängerung) des Verfahrens Habeas Corpus und der Untersuchungshaft durch eine gerichtliche Instanz besteht darin, während bei der letzteren die Begründung der Untersuchungshaft untersucht wird; steht das Verfahren Habeas Corpus im Falle der Rechtswidrigkeit der Untersuchungshaft dem Festgenommenen zu (BLUTMAN). Bei dem Rechtsmittel in Straßburg wird untersucht, ob die vorgehenden Behörden die inneren Regeln des Rechts eingehalten haben, sowie ob die das Verfahren ermöglichenden inneren Rechtsnormen in Übereinstimmung mit dem Artikel 5 des Euroabkommens sind (MAVI). Nach der Meinung von anderen sind die zwei zu untersuchenden Faktoren, damit es im inneren Recht Gesetzesvorschriften geben, und keine Willkür von der Seite der Behörden geltend gemacht wird (BÓCZ).

2.2.8. Entschädigung

In der Hinsicht der unschuldig in Untersuchungshaft Genommenen sagt die heutige ungarische rechtliche Regelung das Prinzip der Rechtsverpflichtung des Staates bezeugend (DOLESCHALL, JACQUES) aus, daß der Staat verpflichtet ist, beim Vorliegen der entsprechenden Bedingungen dem Beschuldigten für die in der Untersuchungshaft abgeübte Zeit eine Entschädigung zu leisten. Dieser Kreis wird vom Euroabkommen im Bereich der konventionswidrigen Freiheitsentziehung damit bestimmt, daß sie sich sowohl auf den materiellen als auch auf den immateriellen Schaden bezieht, und sie dem Beschuldigten unabhängig vom Verschulden des anordnenden Organs zusteht (SCHANTL). Die positiven gemeinsamen Bedingungen der Entschädigung bildet das, daß die Inhaftierung vom Gericht angeordnet wird (das ist eine Bedingung im Falle jeder Untersuchungshaft), daß sie von einem formell unschuldigen Individuum verbüßt wird (Mangel an einer Straftat, Mangel an Beweis, einzelne Hindernisse der Strafbarkeit, res iudicata, Fallenlassen der Anklage), und das durch einen Freispruch (das Verfahren einstellender Beschluß, oder eine die Ermittlung einstellende Entscheidung) ausgesagt wird. Die Entschädigung wird vom irreführenden Verhalten des Beschuldigten ausgeschlossen (sogenannter prozessualer Irrtum), d.h. wenn er vor der Behörde geflohen ist (sich verbarg, diese versucht hat) oder verschuldet einen Grund dazu gab, daß der Verdacht der Begehung der Straftat auf ihn fällt. In der Praxis bereitet die zu breite Auslegung dieser letzten Wendung durch das Gericht die meisten Sorgen, deshalb war ich in der Dissertation bemüht, Argumente gegen oder für die verfahrensrechtlichen Fehler aufzuzählen. Keine Entschädigung steht auch dann zu, wenn der Beschuldigte freigesprochen wurde, aber seine Zwangsheilbehandlung angeordnet wurde. Die Entschädigung steht dem Beschuldigten oder infolge des Überganges (theoretisch nicht sehr begründet) seinen Erben zu. Für die Art, das Maß und für den Prozeß der Entschädigung sind das Bürgerliche Gesetzbuch und die Gesetzverordnungen über das Zivilverfahren maßgebend.

3. Fragestellungen der Dissertation und die Zusammenfassung der wissenschaftlichen Ergebnisse

Das Grundziel der Dissertation war, zu untersuchen, welche theoretischen und praktischen Probleme im Zusammenhang mit der Untersuchungshaft entstehen und wie sie gelöst werden können. Die Dissertation enthält zahlreiche Vorschläge, ein Teil deren sollte in die StPO eingefügt werden, ein anderer Teil von ihnen sollte in einem selbständigen aber die Regeln der Untersuchungshaft einheitlich enthaltenden Gesetz (Ausführung, Kautions, Entschädigung) geregelt werden. Als eine Art Lösungsmethode habe ich in der Beilage der Dissertation einen „Gesetzvorschlag“ zusammengestellt, dessen gründliche Erwägung auch der späteren Rechtsetzung zugrunde liegen kann.

3.1. Die in einem getrennten Gesetz zu regelnden Fragen

Den ausländischen (in erster Linie deutschen) Regelungsmethoden ähnlich wäre es auch in Ungarn so schnell wie möglich die Schaffung eines Gesetzes über die Untersuchungshaft begründet. In diesem Gesetz sollten in erster Linie die sich auf die Ausführung der Untersuchungshaft beziehenden ausführlichen, vom Ort der Ausführung unabhängig einheitlichen Regeln geschaffen werden. Außerdem könnte dieses Gesetz auch die Einzelregeln der Kautions und der Entschädigung regeln.

3.1.1. Einzelne Fragen der Ausführung

Ein Teil der sich auf die Ausführung der Untersuchungshaft beziehenden gegenwärtig geltenden inneren rechtlichen Bestimmungen ist eurokonform, gleichzeitig wäre ihre Regelung (in Übereinstimmung mit der Bestimmung der Verfassung) im Gesetz, und nicht in der ministeriellen Verordnung begründet. In der Dissertation sind aber auch einige, von der gegenwärtigen Regelung abweichende de lege ferenda Vorschläge zu finden:

1. Die Aufrechterhaltung des Kontaktes des Festgenommenen mit seinem Verteidiger müßte in einem breiteren Bereich erlaubt werden, die Vereinbarung der Direktoren der Institutionen und der Anwaltskammern über die Besuchstermine müßte auf einer Rechtsnormebene vorgeschrieben werden.
2. Mit der Überprüfung der Korrespondenz durch die Methode der Begleitumschläge könnten die Mißbräuche beseitigt werden (zugleich könnte der Bereich der Zurückhaltung der Briefe erweitert werden). Begründet wäre auch die Übernahme der sich auf die Zustellung der Telegramme beziehenden speziellen Bestimmungen.
3. Auch dem Festgenommenen müßte die Verrichtung der Arbeit außerhalb der Anstalt erlaubt werden. Die Ergänzung der Kost aus Restaurants außerhalb der Anstalt usw. müßte damit ermöglicht werden, daß der für seine Mahlzeit selbst sorgende Gefangene getrennt von den anderen ißt.
4. Die Regeln des Rechts auf Tragen der eigenen Kleidung müßten durch die Erlaubnis des Tragens von mehreren Kleidungen, auch beim Arbeitseinsatz von Gefangenen durch Gewährung der eigenen Kleidung gemildert werden. Die obere Grenze der für den eigenen Bedarf aufgewendeten Summe müßte im Falle des Festgenommenen in einer viel höheren Summe als die gegenwärtige festgestellt werden.

5. Außer der Abschaffung der Liste der in die Haft nicht einzubringenden Gegenstände müßte die Einbringung der technischen Mittel und anderer Gegenstände in breiteren Rahmen, als die gegenwärtigen ermöglicht werden.
6. Die Einreihung in die Sicherheitsstufe müßte eindeutig zur Zuständigkeit des Richters (eventuell des Staatsanwalts) gehören und sie müßte gleichzeitig mit der Verlängerung der Haftdauer immer überprüft werden. Zugleich wäre die Erweiterung des Bereiches der Sicherheits- und Disziplinarmaßnahmen notwendig, die Möglichkeit des Entzuges der Berechtigungen sollte gegenüber der gegenwärtigen verbotszentrischen Regelung vom bestrafenden Charakter besonders in den Vordergrund gestellt werden.
7. Die Teilnahme des Jugendlichen am Unterricht (an der Bildung, Arbeitsbeschäftigung) außerhalb der Anstalt sollte meiner Meinung nach im allgemeinen ermöglicht werden und das sollte nur aus Erziehungsgründen eingeschränkt werden.
8. Die Regelung der Abhilfe der im Laufe der Ausführung der Untersuchungshaft verursachten Verletzungen muß aufgrund der vom Ort der Ausführung unabhängigen einheitlichen Regeln erfolgen. Auch solange müßte das Recht des Beschuldigten, sich an das Gericht (an den die Strafe vollziehenden Richter) zu wenden im Falle jeder Rechtsverletzung unabhängig davon ermöglicht werden, wo die Untersuchungshaft ausgeführt wird. Zur Beurteilung des Rechtsmittels müßte aber eine einheitlich enge Frist von höchstens 5 Tagen vorgesehen werden.
9. Die Bedingungen des vom Euroabkommen vorgesehenen Habeas Corpus Verfahrens müßten ausführlich im Gesetz geregelt werden, (wie oft, unter welchen formellen Bedingungen man Habeas Corpus verlangen muß und wie lange es beurteilt werden soll).

3.1.2. Die Kautions

Die Kautions (im Gegensatz zu vielen anderen Institutionen der neuen StPO) wurde vom Gesetz CX vom Jahre 1999 in die geltende StPO nicht eingefügt. Deshalb werden alle mit der Kautions verbundenen Kriterien im Vergleich zur gegenwärtigen StPO als Reformvorschläge angesehen. Mit Rücksicht darauf wünsche ich zusammenzufassen, unter welchen Bedingungen die Einführung der Kautions notwendig wäre.

- Im Falle sowohl der Tatsache der Flucht, der Verbergung als auch ihrer Gefahr müßte die Freilassung gegen Kautions (das auf freiem Fuß Belassen) ermöglicht werden. Die Freilassung muß immer nach den materiellen und persönlichen Verhältnissen des Beschuldigten gerichtet so festgestellt werden, damit der Verlust dessen den Beschuldigten davon abschreckt, sich dem Verfahren zu entziehen.
- Ich bin gegen die Bestimmung einer beliebigen, die Kautions schon von vorn herein ausschließenden Ursache. Zugleich sollten die Fälle im Gesetz aufgezählt werden, als das Gericht mit Rücksicht auf die Schwere, auf den Charakter der Straftat oder auf die Person des Beschuldigten die Anwendbarkeit der Kautions besonders erwägen muß (wenn das Gesetz für die vorsätzliche Straftat eine schwerere Strafe, als eine Freiheitsstrafe von acht Jahren anordnet; wenn die Straftat in einer Verbrecherbande, gewerbsmäßig, als Mitglied einer Verbrecherbande, bewaffnet,

bzw. zum Nachteil eines Minderjährigen begangen wurde; wenn der Beschuldigte ein Soldat ist).

- Über die Kautions (unabhängig von der Phase des Verfahrens) kann nur das Gericht entscheiden, und zwar im Rahmen eines Sonderverfahrens. Im Laufe dessen bringt der (Verteidiger) des Beschuldigten seinen Anspruch auf die Freilassung gegen Kautions mit der Bezeichnung der Art und des Maßes der Kautions und mit der Bestätigung der Person, der materiellen Umstände vor. Danach äußert sich der Staatsanwalt, ob er die Anwendung der Kautions mißbilligt bzw. worin der Antrag abweichen muß, damit er ihn für annehmbar hält. Danach kann das Gericht – nötigenfalls – die Verteidigung anrufen, ob sie ihren Antrag dem Antrag des Staatsanwalts entsprechend zu ändern wünscht. Schließlich entscheidet das Gericht über die Annahme der Kautions, gegen die der Staatsanwalt, der Beschuldigte und der Verteidiger eine Berufung einlegen kann.
 - Die Entscheidung über die Kautions kann das Gericht (Staatsanwalt, Beschuldigter, Verteidiger) auf Antrag zu beliebiger Zeit ändern (oder es kann sie mit ihrer verminderten oder erhöhten Summe aufrechterhalten).
 - Die Entscheidung über die Kautions muß immer fakultativ sein, also der Richter ist nie verpflichtet (nicht einmal bei der mildesten Straftat), den Beschuldigten gegen entsprechende Kautions auf freien Fuß zu setzen, sondern nur dann, wenn das nach seiner Meinung das Ziel der Untersuchungshaft verwirklicht.
 - Das Mittel der Kautions kann nicht nur Bargeld, sondern irgendein Wertpapier, Pfand, auch Hypothek, sowie Bürgschaft sein. Beim Wertpapier und beim Pfand kann eventuell die Zuziehung eines Experten notwendig sein, damit er sich in der Frage äußert, ob seine Wertminderung zu erwarten ist und wieviel sein Verkehrswert ist.
 - Die Kautions geht verloren, wenn
 - der Beschuldigte entflohen ist oder sich verbarg,
 - der Beschuldigte trotz der vorschriftsmäßigen Ladung nicht erschienen ist,
 - der Beschuldigte auf der vor dem Gericht angemeldeten Adresse vorschriftsmäßig nicht geladen werden konnte und der Beschuldigte das nicht entschuldigen konnte oder
 - die Durchführung der rechtskräftig verhängten Freiheitsstrafe auf dem Beschuldigten nicht begonnen werden konnte.
17. Der statt und im Interesse des Beschuldigten eine Kautions Hinterlegende kann vom Verlust entlastet werden, wenn er übernimmt, den Beschuldigten innerhalb von 8 Tagen vor die Behörde zu stellen bzw. wenn der Beschuldigte seine Fluchtabsicht noch zu solcher Zeit der Behörde meldete, als sie noch zu verhindern gewesen wäre.
18. Die Kautions ist rückzuerstatten, wenn
- der Beschuldigte verhaftet wird (aber der Grund des Verlustes nicht vorliegt),
 - die Ermittlung eingestellt wird,
 - auf die Anklage verzichtet wird,
 - die Anklage aufgeschoben wird,

- das Verfahren rechtskräftig eingestellt wird (aber bei der Freiheitsstrafe nur dann, wenn der Beschuldigte das Abbüßen der Strafe begonnen hat),
- die statt des Beschuldigten eine Kautions hinterlegende Person die Kautions widerruft.

19. Die verlorene Kautions kommt in das Eigentum des Staates. Zugleich muß die Summe dem Geschädigten aus der Summe der Kautions aus Billigkeitsgründen ausgezahlt werden, die ihm vom Staat als zivilrechtlicher Anspruch oder in einem Zivilprozeß vom Gericht als ein aus einer Straftat entstandener Schaden rechtskräftig zugesprochen wurde (aber der Staat kann das vom Beschuldigten verlangen). Die danach gebliebene Summe muß in erster Linie auf den dem Beschuldigten zugefallenen Teil aufgewendet werden (das kann am Beschuldigten auch eingetrieben werden) und schließlich geht nur der gebliebene Teil auf den Staat über.
20. Obwohl es nicht zu den Regeln der Kautions gehört, müssen wir aber (weil es sich um eine ersetzende Institution handelt) erwähnen, daß die Rechtsnormbedingungen des mit technischen Mitteln kontrollierten Hausarrestes so schnell wie möglich geschaffen werden müssen, sie wären ja bei weitem nicht mit so vielen Kosten verbunden, mit wie vielen Vorteilen das Ausbleiben der Untersuchungshaft verbunden sein kann. Diese können aber nicht in einem getrennten Gesetz, sondern in einer ministeriellen Verordnung geregelt werden.

3.1.3 Die Entschädigung

Auch die ausführlichen Regeln der für die in der Untersuchungshaft abgebußten Zeit zustehenden Entschädigung sollten in einem getrennten Gesetz enthalten werden. Im Laufe dessen müßten die zur Zeit in der StPO befindlichen Regeln mit den folgenden Änderungen übernommen werden:

21. Im Gesetz müßten die Bedingungen des Entschädigungsanspruches und die sie begründenden Beschlüsse getrennt werden.
22. Es müßte geregelt werden, was mit der Entschädigung im Falle der Einstellung und Fortsetzung der Ermittlung geschieht. So könnte das noch nicht eingeleitete Entschädigungsverfahren bis zum Abschluß der wiederholt angeordneten Ermittlung nicht eingeleitet werden (aber in einem solchen Fall ruht die Vorlagefrist). Das schon eingeleitete aber noch nicht abgeschlossene Entschädigungsverfahren müßte ausgesetzt werden. Dasselbe bezieht sich auf das Vollstreckungsverfahren der schon zugesprochenen Entschädigung, wenn die zugesprochene Summe vom Staat noch nicht bezahlt worden ist. Wenn es schon zur Entschädigung kam, kann der Staat im Falle der späteren Verurteilung des Beschuldigten die ausgezahlte Summe auf dem Zivilrechtsweg zurückfordern (auch die Verjährungszeit dieses Anspruches ruht während des Verfahrens).
23. Die meisten Probleme werden von der zu breiten Auslegung des Prozeßirrtums des Beschuldigten verursacht. Deshalb muß im Gesetz eindeutig festgestellt werden, daß diese die Entschädigung ausschließenden Handlungen nach der Einleitung des Verfahrens (oder mindestens im Zusammenhang mit dem Verfahren) vom

Beschuldigten bezeugt werden müssen. Bei der Lenkung des Verdachts durch den Beschuldigten auf sich selbst ist jedoch ein wichtiger Faktor, daß der Verdacht unbegründet ist, sowie, daß er nicht bloß aus der Bezeichnung von solchen Beweisen besteht, aufgrund deren die Schuld des Beschuldigten sowieso nicht festgestellt werden kann. Zum Zweck der Vorbeugung der abweichenden Rechtspraxis bzw. aus Garantiegründen sollte es ausdrücklich ausgesagt werden, daß die Verweigerung des Geständnisses die Entschädigung nicht ausschließt.

24. Im Falle des Ausbleibens der Berufung gegen die Anordnung der Untersuchungshaft ist das Ausschließen der späteren Entschädigung zu erwägen. Natürlich sollte der Beschuldigte in einem solchen Fall vor seiner Berufungserklärung darauf besonders aufmerksam gemacht werden.
25. Der Kreis der an die Stelle des Beschuldigten tretenden Personen sollte nicht in den Erben, sondern in dem während der Untersuchungshaft unterhaltsberechtigten Angehörigen des Beschuldigten bezeichnet werden. Im Falle der infolge des Übergangs auf diese Weise berechtigt Gewordenen wäre es begründet, als ersten Tag der Frist den Todestag des Beschuldigten zu bezeichnen (wenn der Beschuldigte selbst mit der Durchsetzung seines Anspruches nicht verspätet ist).
26. Wenn die Behörde ihrer Belehrungspflicht bei der Mitteilung der der Entschädigung zugrunde liegenden Entscheidung nicht nachkommt, fängt die zur Einleitung der Entschädigung geöffnete Frist von der Kenntnisnahme der Berechtigung an. Um die Verlängerung der Frist bis zur Verjährungszeit zu vermeiden, sollte es ausgesagt werden, daß die Behörden beim Vorliegen der positiven Bedingungen verpflichtet sind, den Beschuldigten zu informieren: wenn auch andere Bedingungen der Entschädigung vorliegen, kann er einen Entschädigungsanspruch geltend machen.
27. Die StPO sieht bei der Entschädigung den Schadenersatz nach den sich auf den außervertraglich angerichteten Schäden beziehenden Regeln vor. Da die Untersuchungshaft nicht nur materielle, sondern auch moralische Schäden anrichtet, sollte die Entschädigung ähnlich den Regeln des Schadenersatzes wegen der Verletzung der sich an die Person knüpfenden Rechte auch auf diese Arten ausgebreitet werden.
28. Wegen der speziellen Umstände der Entschädigung müßte es im Gesetz ausdrücklich festgesetzt werden, daß als Eintritt des Schadens (und dadurch als beginnender Tag der Zinszahlung) der letzte Tag der der Entschädigung zugrunde liegenden Haft damit betrachtet werden muß, daß der Beschuldigte keinen Zins für die Periode verlangen kann, die zwischen der Mitteilung der Entscheidung ihm gegenüber und der Durchsetzung des Anspruchs verging.
29. Die Zuständigkeit des zur Beurteilung des Entschädigungsanspruches berechtigten Gerichtes müßte aus Billigkeitsgründen nach dem ständigen Wohnort des Beschuldigten (mangels daran nach dem Aufenthaltsort) festgesetzt werden.
30. Mit einer ausdrücklichen Verordnung müßte es gewährleistet werden, wenn es zur Entschädigung wegen der Straftat entweder des Mitgliedes einer Behörde, oder einer außenstehenden Person kommen sollte, steht dem Staat ein Regreßrecht gegen diese Person (nach dem Inkrafttreten der die Straftat aussagenden Entscheidung) insoweit zu, inwieweit diese Handlung zur Anordnung (Aufrechterhaltung) der Untersuchungshaft beigetragen hat.

3.2. Die in der StPO notwendigen Änderungen

1. Im Bereich der Bedingungen der Untersuchungshaft müßte die StPO die Berufungsinstanzen sowohl vor dem Einreichen der Anklageschrift als auch im Falle der danach angeordneten (aufrechterhaltenen) Untersuchungshaft ausführlicher festsetzen. So müßte besonders bestimmt werden, welche Instanz über die gegen die Entscheidung des Obersten Gerichtes eingelegte Berufung (ob überhaupt eine Berufung dagegen zulässig ist), bzw. im Rechtsmittel gegen die im Verfahren zweiter Instanz angeordnete Untersuchungshaft (siehe die Regeln des Einspruchs) entscheidet.
2. Statt der Androhung der Straftat mit Freiheitsstrafe, als allgemeine Bedingung (mit Rücksicht auf das Prinzip der Verhältnismäßigkeit) wäre es begründet (mit der Ausnahme der Rückfälligen) nur im Falle der ausschließlich mit Freiheitsstrafe angedrohten Straftaten die Untersuchungshaft zu ermöglichen, damit den Kreis der auf alternative Weise mit Freiheitsstrafe angedrohten Straftaten ausschließend.
3. Bei der bei der Untersuchungshaft des jugendlichen Beschuldigten bestimmten besonderen objektiven Schwere als bei einer allgemeinen Bedingung müßte die Grenze in der Freiheitsstrafe von drei Jahren bestimmt werden, über die die Untersuchungshaft des Jugendlichen nur zulässig wäre.
4. Im Falle der Gefahr der Flucht wäre die österreichische Verordnung im Interesse der Förderung der Objektivität einzuführen, nach der bei den Beschuldigten, die im Inland einen ständigen Wohnort und Arbeit haben, vorausgesetzt, daß die ihnen auferlegte Straftat höchstens mit einer Freiheitsstrafe von 5 Jahren angedroht ist und sie aus der Anstalt noch nicht geflohen sind, muß die Gefahr der Flucht (Verbergung) auf jeden Fall als ausgeschlossen betrachtet werden. Zugleich wäre die Anordnung der Untersuchungshaft im Falle des begründeten Verdachtes einer mit mehr als 5 Jahren angedrohten Straftat auch nicht verbindlich.
5. De lege ferenda wäre auf jeden Fall begründet, (wie das von der neuen StPO auch gemacht wird) mindestens auf exemplifikative Weise aufzuzählen, in welchen Handlungen sich die Absicht des Beschuldigten zur Vereitelung des Verfahrens verkörpern kann.
6. Die StPO muß aussagen, daß man sich auf die Gefahr der Kollusion nur vor dem Einreichen der Klageschrift berufen kann und es ist nur die Anordnung von einem Monat durch das Amtsgericht (in einem ausnahmsweise begründeten Fall die Verlängerung dadurch von höchstens 2 Monaten) möglich.
7. Wegen der Gefahr des wiederholt straffällig Werdens wäre die Untersuchungshaft des Beschuldigten nur dann zulässig, wenn es wegen der während des Verfahrens begangenen mit Freiheitsstrafe anzudrohenden Straftat (aus einem anderen Grund) im Grunde genommen zu vermuten ist, daß der Beschuldigte im Falle des auf freiem Fuß Belassens die versuchte oder vorbereitete Straftat durchführen würde oder er eine neue mit Freiheitsstrafe anzudrohende Straftat begehen würde. Aber man sollte bloß wegen der begangenen neuen Straftat eine Untersuchungshaft nicht anordnen können.
8. Statt der breiten Auslegung der Gefahr des wiederholt straffällig Werdens wäre es begründet, nur im Falle der sehr schweren (mit einer Freiheitsstrafe von mehr als

fünf Jahren angedrohten) Straftaten die deswegen angeordnete Untersuchungshaft (im Falle der Straftaten von nicht so großer Schwere eventuell auch bei den wiederholt straffällig Gewordenen) zu ermöglichen.

9. Das Ausschließen der Anordnung der Untersuchungshaft ist wegen der Gefahr des wiederholt straffällig Werdens zu erwägen, wenn es sich um einen Beschuldigten vom unbescholtenen Vorleben handelt, der unter geordneten sozialen Umständen lebt, ein Vermögens- oder Verkehrsdelikt begangen hat, bzw. der Beschuldigte eines fahrlässigen Deliktes bzw. eines Unterlassungsdeliktes verdächtigt wird. Ebenso würde ich die Untersuchungshaft wegen der Gefahr des wiederholt straffällig Werdens ausschließen, wenn entweder die zum Gegenstand der Verdächtigung gemachte oder prognostizierte Straftat mit einer Freiheitsstrafe höchstens von einem Jahr angedroht ist oder wenn die Straftaten nicht vom ähnlichen Charakter sind.
10. Dessen ungeachtet, daß die Ausführung der Untersuchungshaft in einem getrennten Gesetz geregelt werden müßte, wäre es begründet, auch einzelne Bestimmungen der StPO zu ändern bzw. zu erweitern. Diese Normen müßten die sich aus der Vermutung der Unschuld ergebenden grundlegenden Abweichungen der Rechtsstellung des Festgenommenen im Vergleich zum Verurteilten, den Ort der Ausführung der Untersuchungshaft und das Recht, sich in allen im Laufe der Ausführung entstehenden Fragen an den Richter zu wenden, offensichtlich und eindeutig festsetzen.
11. Ich halte für eines der Hauptprobleme mit Rücksicht auf die inländische Regelung auf dem Gebiet der Dauer und Einstellung der Untersuchungshaft die zu weite Bestimmung der Dauer der vor dem Einreichen der Anklageschrift angeordneten Untersuchungshaft. Die der ein monatlichen Anordnung folgende zweimonatliche Verlängerung und später eine immer mehr monatliche Verlängerung kann das ergeben, daß es mit dem Fortschritt des Verfahrens immer weniger Chance zur Einstellung der schon einmal angeordneten Untersuchungshaft gibt. Im Laufe der Ermittlung könnte die monatlich obligatorische meritorische Überprüfung – auf Antrag der Verteidigung – die Verminderung der Durchschnittsdauer der Untersuchungshaft fördern.
12. Auch die Bestimmung der endgültigen Dauer der Untersuchungshaft wäre notwendig. Die endgültige Dauer sollte nicht insgesamt, sondern nach Prozeßphasen bestimmt werden: sowohl in der Ermittlungsphase als auch in der gerichtlichen Phase sollte die Untersuchungshaft höchstens je 1 Jahr dauern können. Wenn es während dieser Zeit nicht zur Anklageerhebung bzw. zum entscheidenden Beschluß kommt, sollte die Untersuchungshaft eingestellt werden. Im Falle der Wiederaufnahme des Verfahrens würde die Frist wieder beginnen.
13. Es wäre begründet, die endgültige Dauer der wegen der Gefahr der Kollusion angeordneten Untersuchungshaft noch kürzer, als die vorige zu bestimmen. Eine Untersuchungshaft dürfte in der Verhandlungsphase wegen der Gefahr der Kollusion nicht angeordnet werden, die Dauer der deswegen angeordneten Untersuchungshaft müßte höchstens in 3 Monaten bestimmt werden.
14. Die Untersuchungshaft sollte auch dann eingestellt werden, wenn das Gericht keine rechtskräftig ausgesetzte Freiheitsstrafe verhängt hat. Die endgültige Frist der Untersuchungshaft des nicht rechtskräftig verurteilten Beschuldigten ist aber

(neben der rechtskräftigen Beendigung des Verfahrens) nicht das Ende der nicht rechtskräftig verhängten Freiheitsstrafe, sondern der Tag der eventuellen bedingten Freilassung (wenn der Beschuldigte mit seinem Verhalten die bedingte Freilassung übrigens verdienen würde).

15. Es sollte im Gesetz unbedingt geklärt werden, welches Gericht zur Einstellung der Untersuchungshaft berechtigt ist. Diese Frage kann in erster Linie im Falle der vor der Anklageerhebung angeordneten (aufrechterhaltenen) Untersuchungshaft entstehen, denn die Zuständigkeit auch von mehreren (des anordnenden, nach dem Ort der Festnahme berechtigten und zur Verlängerung berechtigten) Gerichten gestellt werden. Nach meinem Standpunkt ist jeweils das die Untersuchungshaft zuletzt anordnende (aufrechterhaltende) Gericht zur Einstellung der Untersuchungshaft berechtigt, wenn die Ermittlung nicht auf dem Gebiet des nach dem Ort der Anordnung zuständigen Gerichtes geführt wird, wird das nach dem Ort der Haft zuständige Gericht zur Einstellung berechtigt, das mit dem zuletzt anordnenden (aufrechterhaltenden) Gericht eine identische organisatorische Struktur hat.
16. In der StPO müßte unbedingt festgesetzt werden, wenn das Gericht die Untersuchungshaft im weiteren im Vergleich zum früheren aus einem anderen Grund (aus anderen Gründen) aufrechtzuerhalten wünscht, dann muß diese Aufrechterhaltung in einer neuen Entscheidung ausgesagt werden.
17. Die Ursachen der Einstellung der Untersuchungshaft sollten aus Garantiegründen getrennt aufgezählt werden, wenn die endgültige Dauer der Untersuchungshaft eingeführt wäre, wäre die Aufzählung damit ergänzt
18. Der Untersuchungshaft ähnlich sollte unter den Normen des Verlassens des Wohnortes auch das festgesetzt werden, daß es mangels an einer Prozeßbedingung nicht angeordnet werden kann.
19. Die Änderung der sich auf die Überprüfung des Verbotes des Verlassens des Wohnortes beziehenden Norm ist insoweit notwendig, daß die Aufsicht des Staatsanwaltes sowohl im Falle des vom Gericht als auch vom Staatsanwalt angeordneten Verbotes des Verlassens des Wohnortes nötig ist, und dazu sollte es nicht erst nach 6 Monaten, sondern alle 6 Monate von Amts wegen kommen. Aus Garantiegründen sollte auch das ausdrücklich vorgesehen werden, daß das Verbot des Verlassens des Wohnortes im Falle des Ausbleibens der Überprüfung nach allen 6 Monaten bzw. im Falle der Anordnung der Untersuchungshaft aufgehoben wird.
20. Das Rechtsmittel gegen die Anordnung (Aufrechterhaltung, Verweigerung der Einstellung) des Verbots des Verlassens des Wohnortes sollte einheitlich ohne Rücksicht darauf geregelt werden, ob es vom Staatsanwalt oder vom Gericht angeordnet worden ist. Die Grundlage der einheitlichen Regelung könnte die Regelung des Rechtsmittels der Untersuchungshaft damit bilden, daß die Instanzen, die Vorlage- und Beurteilungsfrist statt der überflüssigen und Widersprüche ergebenden hinweisenden Normen getrennt bestimmt werden müßten.
21. Die Bedingungen der Anordnung des Hausarrestes, die Normen der Anordnung und der Aufrechterhaltung sollten genauer bestimmt werden. Das könnte größtenteils mit der Ausschaltung der gegenwärtigen hinweisenden Normen und mit der Schaffung von ausführlicheren Normen, teilweise mit der Änderung der

Prozeßregeln vor der mit den Zwangsmaßnahmen verbundenen Anklageschrift erreicht werden.

22. Es müßte für den Beschuldigten ermöglicht werden, daß er für die Kosten der ständigen Bewachung und für die Kosten der technischen Kontrolle im Falle des Hausarrestes einen Vorschuß leistet, wenn die Untersuchungshaft nur so vermieden werden kann. Zugleich könnte auch der schließlich zur Verantwortung gezogene Beschuldigte zur Ausgleichung der gesellschaftlichen Unterschiede (wenn auch teilweise) vom Tragen der Kosten des Hausarrestes entlastet werden.
23. Auch in der StPO müßte die Wegnahme des Reisepasses verbindlich gemacht werden, wenn das Gesetz für die Straftat eine Strafe von 5 Jahren oder eine schwerere Strafe anordnet. Im Falle der die persönliche Freiheit dauerhaft einschränkenden Zwangsmaßnahmen ist das Vorschreiben der Wegnahme des Reisepasses eine überflüssige Norm. Statt dessen sollte man – in Übereinstimmung mit der sich auf die Ausländer beziehenden Regelung – nach der Wegnahme des Reisepasses ihn in die Verwahrung der Behörde geben.
24. Bei dem mit der Wegnahme der Reisedokumente verbundenen Rechtsmittel wäre eine genauere Regelung in der StPO begründet. Während die gesetzliche Bestimmung im Falle der obligatorischen Wegnahme richtig ist, die das Rechtsmittel ausschließt, müßte das Rechtsmittel in den fakultativen Fällen, bzw. wenn das Gericht (die Staatsanwaltschaft) die Zustimmung zur Auslandsreise von einer bestimmten Dauer verweigert, zum Zweck des Ausschlusses der abweichenden Rechtsauslegung ausdrücklich ermöglicht werden.
25. Meiner Meinung nach wäre die Ermöglichung anderer ersetzenden Institutionen der Untersuchungshaft – im Vergleich mit den ausländischen Regeln) – auch in der StPO unbedingt notwendig. Das Gesetz sollte die möglichen Surrogate nur auf eine exemplifikative Weise aufzählen, die Möglichkeit vor einer beliebigen anderen in dem individuellen Fall anwendbaren Institution eröffnet gelassen, wenn die Bedingungen der Untersuchungshaft vorliegen, aber dadurch die Anordnung der Untersuchungshaft trotzdem zu vermeiden ist. Zugleich ist auch die gesetzliche Regelung einzelner öfter brauchbaren ersetzenden Institutionen begründet. Einerseits aus Garantiegründen, andererseits, um die Sache des Rechtsanwenders zu erleichtern, als er statt der Untersuchungshaft über die Anordnung einer anderen Institution entscheiden will. Solche anderen ersetzenden Institutionen können sein
 - das Gelöbnis des Beschuldigten, sich gewisser Handlungen zu enthalten, oder sich von Zeit zu Zeit bei der Behörde melden (der Beschuldigte muß darauf aufmerksam gemacht werden, wenn er sein Versprechen bricht, wird er in Untersuchungshaft gesetzt);
 - die Weisung des Beschuldigten, gewisse Handlungen zu begehen (z.B. die Pflicht, sich zu melden) oder sich deren zu enthalten (z.B. Alkoholverbot, das Verbot, gewisse (Unterhaltungs)orte zu besuchen). Das könnte nur vom Gericht (vor dem Einreichen der Anklageschrift auch vom Staatsanwalt) angeordnet werden, aber ihre Durchführung würde die Polizei überprüfen. Hier muß die Möglichkeit der selbständigen Anwendung der Pflicht hervorgehoben werden, sich von Zeit zu Zeit zu melden;
 - wenn der Untersuchungshaft anders nicht vorgebeugt werden kann, kann das Gericht (mit der Zustimmung des Beschuldigten) einen provisorischen

Bewährungshelfer bestellen, für dessen Rechtsstellung die Rechtsstellung der gesellschaftlichen Fürsorgeaufsicht maßgebend wäre.

26. Bei den sich auf das Sonderverfahren beziehenden Bestimmungen würde eine Änderung beanspruchen, daß es von der Anwesenheit des Verteidigers nur dann abgesehen werden kann, wenn es zu seiner Bestellung, (Bevollmächtigung) und Benachrichtigung mindestens 24 Stunden vor der Vernehmung kam.
27. Auch die Frist der Berufung gegen die in der unbedingten Vernehmung getroffenen Entscheidung sollte geändert werden. Wenn der Verteidiger an der Vernehmung nicht teilnimmt, sollte der Verteidiger innerhalb von nicht von der Vernehmung, sondern von der Zustellung gerechneten 3 Tagen eine Berufung einlegen können. Im Falle der vom Verteidiger oder vom Beschuldigten in der Vernehmung gemeldeten Berufung sollte ihre Begründung jeweils ins Protokoll genommen werden, damit die Beurteilung in zweiter Instanz nicht nur eine Formalität, sondern eine tatsächliche Beschlußfassung sein kann.
28. Im Falle der Verweigerung der Anordnung der Untersuchungshaft bzw. der Anordnung einer milderen Zwangsmaßnahme (Verbot des Verlassens des Wohnortes, Hausarrest, Wegnahme der Reisedokumente) sollte die Wirkung der Berufung des Staatsanwaltes geklärt werden und es sollte ausgesagt werden, daß der Beschuldigte in diesem Fall bei der Beschlußfassung auf freien Fuß gesetzt werden muß.
29. Im Falle der schon angeordneten Untersuchungshaft ermöglicht die gegenwärtige Regelung auf jeden Fall bei dem wiederholt gestellten keinen neuen Umstand enthaltenden Freilassungsantrag, daß das Gericht die Beschlußfassung unterläßt. Das sollte mit der Bemerkung ergänzt werden, wenn keine Entscheidung in der Frage der Untersuchungshaft innerhalb eines Monats getroffen wurde, kann die Beschlußfassung nicht unterlassen werden, sondern die Gründe der Untersuchungshaft müssen auf jeden Fall in der Sache untersucht werden.
30. Die geltende StPO trifft keine Anordnungen darüber, welche Normen sich auf das im Laufe der dem Einreichen der Anklageschrift folgenden Überprüfung der Untersuchungshaft eingelegte Rechtsmittel beziehen. Hier handelt es sich aber um eine sehr wichtige Frage und so viele spezielle Fragen können gestellt werden, daß die getrennte, ausführliche Regelung auf jeden Fall begründet wäre.

3.3. Die mit der Rechtspraxis verbundenen Fragestellungen

1. Über die Gefahr der Flucht, der Verbergung kann zusammengefaßt gesagt werden, daß man sich auf diesen Verhaftungsgrund zu leicht beruft, sie mit wenigen Daten unterstützt wird, man versucht sogar ihre Aufzählung im allgemeinen nicht. Die Gefahr der Flucht der Verbergung betrachtet man meistens mit Rücksicht auf die Schwere der Straftat als feststellbar, sich in erster Linie auf die „ungebrochene und einheitliche“ aber im Grunde genommen fehlerhafte Praxis berufend, daß man sich in einem solchen Fall auf keine Daten mehr zu berufen braucht, die Schwere der Straftat an und für sich begründet die Anordnung der Untersuchungshaft. Die genauere und einschränkende Interpretierung der gesetzlichen Bestimmungen müßte zur bedeutenden Verminderung der Zahl der Untersuchungshaft führen.

2. Die Gefahr der Flucht muß vom Gericht jeweils aufgrund der Untersuchung aller Umstände des Falles erwogen werden und in seinem Beschluß muß es die das begründenden Angaben (mindestens mit dem Hinweis auf den entsprechenden Teil der Ermittlungsakten) bezeichnen. Das Gericht muß die tatsächlichen Gründe der Untersuchungshaft (Flucht, Verbergung, wiederholt straffällig Werden) jeweils mit Beweisen unterstützen, während es die sich in der Zukunft verwirklichenden, auf das zukünftige Verhalten des Beschuldigten hinweisenden Gründe (Gefahr der faktmäßigen Gründe, Gefahr der Kollusion) glaubhaft machen.
3. Das Gericht muß in seinem die Untersuchungshaft anordnenden auf die Gefahr der Kollusion begründeten Beschluß einerseits das unterstützen, daß der Beschuldigte bemüht ist, das Verfahren (mit gewissen Handlungen) zu vereiteln, andererseits das, daß er dazu auch die realen Chancen hat. Es muß besonders darauf hinweisen, was im Vergleich der in allen Verfahren bestehenden Vereitelungsgefahr ist, das im Falle des Beschuldigten darauf hinweist.
4. Es müssen die in erster Linie deutschen Versuche erwähnt werden, die Untersuchungshaft der Jugendlichen zu vermindern. Die Jugendschutzanstalten nach deutschem Muster und die holländische Arbeitstherapie können gleichermaßen die Entwicklung der Jugendlichen fördern, ohne das, daß der Beschuldigte der Gefahr der kriminellen Infektion ausgesetzt ist. Die Angaben unterstützen, daß die Proportion der Rückfälle in den halb geöffneten oder völlig geöffneten alternativen Institutionen viel niedriger ist, als bei denen in der Untersuchungshaft. Und dann haben wir vom individuellen und gesellschaftlichen Nutzen der von ihnen geleisteten Arbeit auch nicht gesprochen.
5. Die Anrechnung der Untersuchungshaft wird von der StPO und vom StGB mehr oder weniger entsprechend geregelt. Im Gegensatz zur gegenwärtigen Stellungnahme des Kollegiums des Obersten Gerichtes bin ich der Meinung, daß die in der Untersuchungshaft abgeübte Zeit im Falle der gleichzeitigen Verhängung der ausgesetzten Freiheitsstrafe und der Geldnebenstrafe auf die Geldnebenstrafe angerechnet werden sollte und nur im Falle der Verhängung der Freiheitsstrafe auf die Freiheitsstrafe. Auch damit könnte das während der Bewährungszeit bezeugte Verhalten des Beschuldigten beeinflußt werden bzw. er könnte dazu angeregt werden, daß die Bewährungszeit erfolgreich abläuft. Wenn aber später der Vollzug der Freiheitsstrafe verhängt werden muß, muß man für die Bezahlung des nicht bezahlten Teils der Geldnebenstrafe Maßnahmen treffen.
6. Meiner Meinung nach kann die während des Verfahrens angewendete Untersuchungshaft auf die wegen einer beliebigen Straftat verhängte Strafe angerechnet werden. Nach einer gegensätzlichen Interpretierung, damit der Beschuldigte später anrechnen kann, sollte er die Erstreckung der Wirkung der Untersuchungshaft auch auf jene Straftat initiieren, an der er sich schuldig fühlt. Zugleich müßte die Entschädigung zur Vermeidung der doppelten Schätzung gesetzlich ausgeschlossen werden, wenn die Untersuchungshaft auf eine andere Strafe schon angerechnet wurde.
7. Die gegensätzliche richterliche Praxis klärend sollte das Oberste Gericht aussagen, daß zuerst die Gesamtstrafe bei der Gesamtstrafenbildung festgestellt werden muß und auf diese Gesamtstrafe muß die in der Untersuchungshaft abgeübte Zeit

angerechnet werden (sogar dann, wenn die eine Grundstrafe mit der Untersuchungshaft als abgebußt betrachtet werden kann).

3.4. Die Verwertung der Ergebnisse der Dissertation

Die Dissertation enthält verwertbare Ergebnisse sowohl für die Rechtsschöpfung als auch für die Rechtsanwendung.

Für die Rechtsschöpfung ist das Hauptproblem und das so schnell wie möglich zu lösende Problem die Regelung der Einzelfragen der Untersuchungshaft
in einem getrennten Gesetz.

Diese Änderungsvorschläge können wir zu den folgenden Hauptfragen gruppieren:

1. Im Zusammenhang mit der Ausführung der Untersuchungshaft:
 - Die Aufrechterhaltung des Kontaktes mit der Außenwelt (Besuch, Korrespondenz, Paket, Telefon)
 - Die sich auf die Arbeit und auf das Verbringen der Freizeit beziehenden Maßnahmen (Arbeitseinsatz, der Aufenthalt an der frischen Luft, Unterricht, Religion)
 - Lebensunterhalt, Gesundheitswesen (Kleidung, Mahlzeiten, Einbringung von Gegenständen)
 - Sicherheitsmaßnahmen (Strafen, Disziplinarmaßnahmen)
 - Rechtsmittel (Arten des Rechtsmittels, anfechtbare Maßnahmen und Entscheidungen und Beschlüsse, Instanzensystem, Frist)
 - Die sich auf Jugendliche beziehenden Sondermaßnahmen (Ort, Ersatz der Ausführung, provisorische Maßnahmen)

2. Im Zusammenhang mit der Kautions:
 - Anwendungsbereich
 - Ausschließen von der Kautions
 - Entscheidungsinstanz
 - Fakultatives oder obligatorisches System
 - Mittel der Kautions
 - Aufhebung des Rechtsverhältnisses der Kautions
 - Die Aufwendung der verlorenen Kautions

3. Im Zusammenhang mit der Entschädigung:
 - Die Bedingungen der Entschädigung (positive und negative Bedingungen)
 - Die zur Entschädigung Berechtigten
 - Die Frist der Durchsetzung des Anspruches
 - Die Art der Entschädigung
 - Das Entschädigungsverfahren
 - Regreßrecht des Staates

Die Dissertation enthält außer dem getrennten Gesetz auch

in der Hinsicht der so schnell wie möglich notwendigen Änderungen auch in der StPO zahlreiche zu erwägende Fragen. Diese beziehen sich in erster Linie auf die Bedingungen der Untersuchungshaft, aber auch auf dem Gebiet der anderen Fragen sind zahlreiche Änderungsvorschläge zu finden.

Es ist eine Anschauungsänderung auch für die Rechtsanwendung notwendig. Das Gericht ordnet nämlich dem früheren Instanzensystem entsprechend in der Ermittlungsphase in der Mehrheit der Fälle auf Antrag der Ermittlungsbehörde (bzw. auf den aufgrund dessen gestellten Strafantrag des Staatsanwaltes) die Untersuchungshaft an, ohne zur Klärung der die Untersuchungshaft begründenden Umstände einen Versuch zu machen. Damit, daß die Teilnahme des Verteidigers (mit der Ausnahme des jugendlichen Beschuldigten) an der bei der Anordnung der Untersuchungshaft abgehaltenen unbedingten Vernehmung nicht obligatorisch ist (sogar dem vorangehend nicht einmal seine Bestellung und seine Benachrichtigung innerhalb einer entsprechenden Zeit), ist die Vernehmung in der Praxis nur eine Formalität und nichts anderes, als die richterliche Sanktionierung der Vorlage. Die Dissertation versuchte darauf und auf andere in der Rechtspraxis entstehenden Fragen eine Antwort zu geben und einen Vorschlag zu machen. Diese Vorschläge sind im Laufe sowohl des Strafverfahrens (Rechtsanwendung des Richters, des Staatsanwaltes, der Ermittlungsbehörde, des Verteidigers) als auch der Ausführung (Vollstreckungsorgane) zu verwerten.

4. Die im Themenbereich der Dissertation erschienenen Publikationen

4.1 Selbständiges Buch, Buchkapitel

1. Strafverfahrensrecht, schriftliche Prüfungsfragen. Janus Pannonius Universität Pécs Staats- und Rechtswissenschaftliche Fakultät, 1999, S. 188 Zweite überarbeitete und korrigierte Ausgabe: Pécs, 2000. S. 206
2. Grundkenntnisse des Strafverfahrensrechts. Janus Pannonius Universität Pécs, 1998. S. 123
3. Rechtshistorische und rechtsvergleichende Analyse der Grundlage der strafrechtlichen Entschädigung. Universitätsskript Kapitel In: Entwürfe und Auszüge zur Studie des Strafverfahrensrechts. Band II Pázmány Péter Katholische Universität Staats- und Rechtswissenschaftliche Fakultät, 2000. S. 195-201
4. Entwurf des Strafverfahrens. Unterrichtshilfsmaterial Kapitel In: Zur Bildung der die Vormundschaft der in vorübergehende oder dauerhafte Erziehung genommenen Minderjährigen versorgenden Personen. Nyíregyháza, 1999. S. 92-112

4.2. Studien

1. Der Kontakt des Verdächtigten und des Verteidigers im Laufe der Untersuchungshaft. *Belügyi Szemle*, 2000/9. S. 79-89
2. Die neueste Änderung des Strafverfahrensgesetzes *Blatt der Rechtsanwälte* 2000/ Nr. 3 S. 11-18

3. Die Regeln der Ausführung der Untersuchungshaft im ungarischen und deutschen Recht. Ungarisches Recht 2000/4. S.224-238
4. Die Vorgerichtsstellung im ungarischen Recht. Rundschau der Rechtstheorie, 31. 03. 2000 14:45) Zugang im Internet: <http://www.extra.hu/jesz/herke2.html> (31.03.2000 14:45)
5. Die Ausführung der Untersuchungshaft im Spiegel der Konvention der Menschenrechte. Rechtswissenschaftlicher Anzeiger 2000/3 S. 90-98
6. Gedanken vor der Einführung des Hausarrestes in Ungarn. Ungarisches Recht 1998/ Nr. 8 S. 469-472
7. Das militärische Strafverfahren. Jura 1998. Nr. Mai S. 10-15
8. Strafverfahren gegen Jugendliche. Jura 1997. Nr. Mai S. 29-33
9. Die die Untersuchungshaft ersetzenden Institutionen, mit besonderer Rücksicht auf die Kaution. Blatt der Richter 1996 / Nr. 1-2 S. 97-118

4.3. Rezensionen, Abfassungen

Das Gesetz I vom Jahre 1973 und die sich daran knüpfenden gerichtlichen Stellungnahmen. Ausgabe für die Bildung der juristischen Fachdiplome, Janus Pannonius Universität Pécs, 1995, S. 104

4.4. Konferenzvorträge

1. „Die Regelung der Untersuchungshaft im deutschen Recht“ Landeskonferenz für Staatsanwälte, Budapest, 1998. November
2. „Gegenstände, die vom Gefangenen in das Gefängnis eingebracht werden dürfen“ Landeskonferenz für Staatsanwälte, Balatonlelle, 1999. November
3. „Die Aufgaben der Staatsanwaltschaft im Laufe der Ausführung des Hausarrestes“ Landeskonferenz für Staatsanwälte, Balatonlelle, 2000. November

4.5. Die zur Erscheinung vorstehenden Publikationen

1. Die vor Gericht Ladung (Jura)
2. Die Untersuchungshaft im ungarischen Recht (Rundschau der Rechtstheorie)